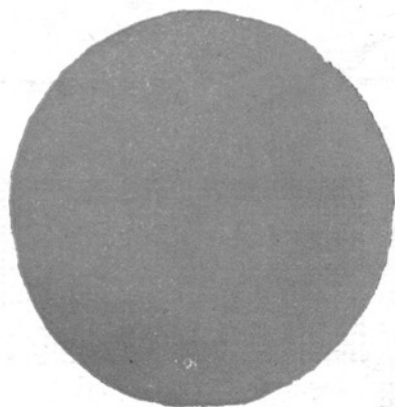

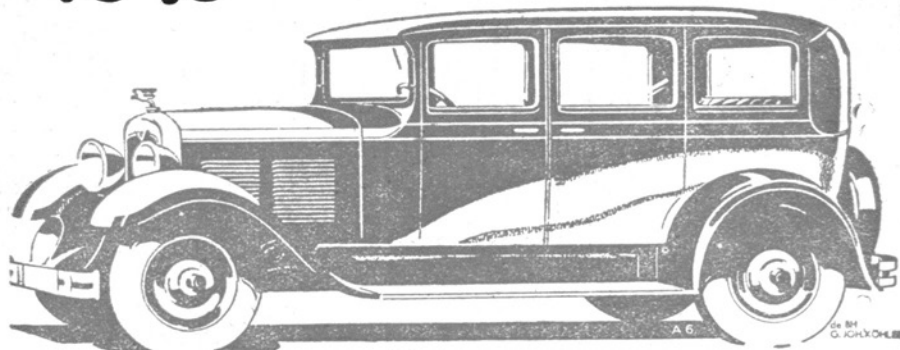
MODRA PTICA

V S E B I N A

Razpis literarne nagrade Založbe Modre ptice • Omar Khayyâm / Pesmi • C. Debevec / Kdo je bil Omar Khayyâm • Vladimir Bartol / Nesrečni ljubimec • Josip Vidmar / Walter Scott • Anton Ocvirk / Literarni zapiski • Bartolomeo Calvi / Uvod v Kralja na Betajnovi • Poročila • Razno • Iz založbe in uredništva • •

To je

ADLER

V tem vozilu tiči nenavadno veliko praktičnega izkustva. V živem spominu je še tistih 46.000 km okoli sveta.

Pomembne so večkratne zmage pri prireditvah ADAC-a, na katerih je bila preizkušena usposobljenost in pripravnost teh vozil.

Nedosežen je uspeh Standardov v Alpah.

Vrline Adlerjevega Standarda 6 so:
varnost, zanesljivost in komfort.

Pridite in se sami prepričajte! Napravim rad z Vami poizkusno vožnjo. Sporočite svoj naslov na:

GLAVNO ZASTOPSTVO:

Ing. C. R. LUCKMANN

LJUBLJANA, AHACLJEVA CESTA ŠTEV. 10

OGLASI Z NAGRADAMI

V zadnji številki smo razpisali nagrade za prvega, dvajsetega in petdesetega. Iskanje napak pa je moralo biti to pot trd oreh. Tri napake sta našla od več sto dopisnikov samo gdč. Marica Kovač, Kranj, in gosp. Dušan Cejan, Maribor, katerima smo poslali na željo župančičevo Našo besedo.

Za pričujočo številko razpisujemo zopet tri izvode romana

Knut Hamsun: Pan

ali pa

O. župančič: Naša beseda.

Pogoji isti.

Oglasni oddelek založbe

Modra ptica

Ljubljana, Gregoričeva 23.

SPLOŠNA ZAVAROVALNA DRUŽBA HERCEG-BOSNA

Podružnica za Dravsko banovino v Ljubljani
DOMAČI ZAVOD USTANOVLJEN LETA 1910

Podružnice v vseh banovinah

Garancijski fondi Din 30,000.000.—

Izplačane škode Din 60,000.000.—

Priznano najcenejša in najkulantnejša
zavarovalnica v Jugoslaviji

Zahtevajte brezplačne proračune za požarna,
vlomna, nezgodna in druga elementarna,
zlasti pa za **ŽIVLJENSKA** zavarovanja

 Zastopniki v vseh večjih krajih banovine

O ZAVAROVANJU

Zavarovalna podjetja prištevamo med trgovske pomožne obrti. Pod zavarovanjem razumemo pogodbo dveh fizičnih ali juridičnih oseb, s katero se ena izmed pogodnic zaveže drugi, da ji izplača določeno odškodnino v slučaju, ako se pripeti v pogodbi predvi-

vadnejša in pri nas vobičajena so sledeča:

Zavarovanje proti požaru, kjer se zavarovalnica zavarovancu obveže izplačati radi ognja nastalo škodo na njegovih premičninah, nepremičninah ali živalih. Najvišji znesek odškodnine je vnaprej ugotovljen ter se v slučaju požara izplača cela vsota po odbitku vrednosti nepoškodovanega ali

Zavarovalnica in pozavarovalnica

„TRIGLAV“

GENERALNO ZASTOPSTVO ZA
SLOVENIJO V LJUBLJANI

Dalmatinova ulica 11, telefon 2929

ima med vsemi jugoslovanskimi zavodi največjo vplačano delniško glavnico 10.000.000 dinarjev. V poslednjih 6 letih izplačana škoda 123.902.755 dinarjev. Jamstvena sredstva preko 20.000.000 dinarjev. Sprejema zavarovanja vseh vrst. Strokovna mnenja in informacije brezplačno.

deni dogodek. Stranka, ki se zaveže izplačati odškodnino, se imenuje zavarovalec, zavarovana stranka pa zavarovanec.

Zavarovanec se nasprotno obveže zavarovalnemu podjetju plačati primerno letno ali mesečno premijo, ki je običajno izražena v odstotkih zavarovanega zneska in poleg tega odvisna od različnih prilik, predvsem od rizika, ki je za posamežne slučaje zavarovanja lahko nižji ali višji.

Zavarovalna pogodba mora biti pisмено sestavljena in podpisana od obeh strank ter kolekovana po odgovarjajočih taksah. Ta pogodba se naziva: polica.

Zavarovanj je mnogo vrst. Najna-

„VARDAR“ delniška zavarovalna družba

Domači zavod z obratovalnicami v vseh večjih mestih ter z zastopi v vseh večjih krajih kraljevine Jugoslavije. Družba je prevzela na teritoriji kraljevine Jugoslavije ves kupčijski obstoj zavarovalnice »Providentia« na Dunaju. — Izvršuje kulantno in pod najugodnejšimi pogoji vse v zavarovanje spadajoče posle ter zavaruje: požar, vlom, nezgode, jamstvo, chomage, avtorizike, poškodbe strojev, razbitje stekla, transport, točo, rente, življenska zavarovanja brez in z zdravniškimi pregledi. Prospekti brezplačno na razpolago.

FILIJALNA DIREKCIJA ZA
SLOVENIJO V LJUBLJANI

Aleksandrova cesta štev. 12

deloma poškodovanega blaga in objektov. Zavarovalna premija je odvisna od višine celokupnega zavarovanega zneska.

Življensko zavarovanje je: 1. za slučaj smrti, 2. za slučaj doživetja zavarovanca in 3. mešano zavarovanje za slučaj smrti in doživetja.

V prvem slučaju se vnaprej dogovorjena vsota izplača zavarovančevim pravnim naslednikom ob njegovi smrti, ali pa v polici določeni osebi.

„JUGOSLAVIJA“

splošna zavarovalna družba

Ravnateljstvo za Slovenijo v Ljubljani.

sklepa: 1. požarna zavarovanja; 2. življenska zavarovanja; 3. nezgodna in jamstvena zavarovanja; 4. zavarovanja proti škodam vsled tatinskega vloma; 5. transportna zavarovanja; 6. zavarovanja proti škodam vsled razbitja stekla. — Največji tu delujoči zavod. Družba je prevzela od »Graške vzajemne zavarovalnice« in od zavarovalnih družb »Feniks« (požarni oddelek) in »Franko-Hongroise« ves njihov kupčijski obstoj v naši državi. — Najnižje tarife. — Takošnja plačila škod. Glasom naredbe ministrstva za vojno in mornarico nadomeščajo police splošne zavarovalne družbe »JUGOSLAVIJE« ženitvene kavnice za častnike.

Pisarna: Dunajska cesta 15. Telefon 2571.

„ANKER“

splošna zavarovalna
družba d. d.

WIEN

Skupna aktiva Din 650.000.000.—

Življensko zavarovanje — Zavarovanje proti požaru — Zavarovanje proti nezgodi

Generalna direkcija Wien

Direkcija za Jugoslavijo: Beograd

Podružnica: Ljubljana, Kralja Petra trg štev. 8

Zavarovanja samo za slučaj smrti so podvržena najnižjim premijskim odstotkom in je njih višina odvisna

predvsem od višine zavarovane vsote, istočasno pa tudi od zavarovančeve starosti in njegovega zdravja ter je tem nižja, kolikor je zavarovanec mlajši in zdravejši, ker bo potem tudi dalje plačeval pogojene letne ali mesečne prispevke.

Drugi način: zavarovanje na doživetje se razlikuje od prvega v tem, da dobi zavarovanec vnaprej pogojeni znesek zavarovalnine, ako doživi gotovo dobo starosti, odnosno ako živi določeno število let po sklenjeni pogodbi. Premije so tudi v tem slučaju odvisne predvsem od višine zavarovanega zneska in poleg tega od števila zavarovanih let. Premije pa so v tem slučaju obratno nižje, čim starejši in bolehnější je zavarovanec, ker je manj upanja, da bi preživel določeni življenski rok, radi česar zapadejo vse plačane premije zavarovalnici. Ta način zavarovanja je pri nas zelo redek.

Najpogostejši je mešani način za slučaj doživetja in smrti. V tem mešanem načinu se zavarovalnica obve-

„ROSIIA-FONSIER“

ZAVAROVALNA IN POZAVAROVALNA DRUŽBA V BEOGRADU

RAVNATELJSTVO PODRUŽNICE ZA SLOVENIJO V LJUBLJANI

Komenskega ulica šte. 18

SPREJEMA VSA ZAVAROVANJA.

že izplačati zavarovancu vnaprej pogojeno vsoto, ako preživi gotovo število let po sklenjeni pogodbi, ali pa njegovim pravnim naslednikom, za slučaj ako bi umrl pred potekom tega časa. Premije so tu višje kot pri prvem načinu za slučaj smrti, sicer pa so odvisne od istih pogojev kot pri zavarovanju za slučaj smrti.

Znano je tudi pokojninsko zavarovanje, ki je pri nas v rokah državnega pokojninskega zavoda za nameščence. Privatni nameščenci in njih delodajalci so po zakonu dolžni plačevati od njihove plače odvisno višino mesečnih premij. Sedaj plačuje delodajalec dve, delojemalec pa eno tretjino teh premij. Za slučaj onemoglosti, ali po gotovem številu zavarovanih let dobiva zavarovanec od pokojninske zavarovalnice določeno mesečno pokojnino, ki je odvisna od vplačanih prispevkov in števila zavarovanih let. V slučaju smrti prejema pokojnino delanezmožna rodovina, ako jo je zavarovanec preživel: vdova, nepreiskrbljeni otroci itd. V nekaterih iz-

Ustanovljena leta 1884. od občine svob. in kralj. glav. mesta Zagreba.

„CROATIA“

ZAVAROVALNA ZADRUGA

Podružnica za Slovenijo

LJUBLJANA

Selenburgova ulica št. 4.

CENTRALA: ZAGREB

PODRUŽNICE IN GLAVNA ZASTOPSTVA:

Banja Luka, Beograd, Bjelovar, Dubrovnik, Maribor, Novi Sad, Osijek, Sarajevo, Split, Subotica, Šibenik in Veliki Bečkerek.

Telefon št. 2336.

Jamstvena sredstva Din 80.000.000.—.

ZAVAROVALNI ODDELKI:

Požar, vlom, nezgode, transport, toča, steklo, življenje, jamstvo, chomage, auto-riziko.

»CROATIA« prevzema pod najpovoljnějšími pogoji življenska zavarovanja po najnovejših modernih kombinacijah, zavarovanje za slučaj smrti, mešana zavarovanja, zavarovanja s takoj začnajočo ali odgodeno rento, rente na doživetje, dote otrok, ljudska zavarovanja (odnosno zavarovanja na manjše glavnice) brez zdravniške preiskave itd. Zavarovane glavnice samo v tem življenskem oddelku posla znašajo že preko četrta milijarde dinarjev.

Občna zavarovalnica

ASSICURAZIONI GENERALI

Je bila ustanovljena v Trstu l. 1831. Posluje skoraj v vseh državah Evrope, pa tudi v Ameriki, Aziji in Afriki ter ima v vseh večjih mestih svoje lastne palače. Jamstveni fondi znašajo približno Din 4.000.000.000.—. Družba je izplačala na odškodninah preko enajst milijard dinarjev. Tekom leta 1928 je sklenil zavod 48.909 zavarovanj na življenje za kapital preko 4 milijard dinarjev.

Generalni zastop za Slovenijo v Ljubljani v lastni hiši na Marijinem trgu.

Sv. Petra cesta 2.

Račun pošne hranilnice 10.380.

Telefon 24-34.

jemnih slučajih izplača pokojninska zavarovalnica ob smrti enkratno odpravnino.

Slična so tudi rentna in starostna zavarovanja, ki jih za sedaj sklepajo privatniki neobvezno, to je brez zakonite dolžnosti. Tudi v teh slučajih prejema zavarovanec po preteku gotove dobe določeno mesečno pokojnino ali rento. V teku imamo zakon o starostnem zavarovanju, obveznem za gotove sloje naroda, po katerega načrtu naj bi se potom davka, odnosno doklad ali posebnih premij uvedla dolžnost zavarovanja za starostno dobo.

**Zavarovanje proti vremenskim ne-
zgodam**, kakor: povodnji, toči, slani, viharju itd. je pogodba, ki obvezuje zavarovalnico, da povrne v danem slučaju zavarovancu škodo na pridelkih in drugih njegovi imovini.

Bolniško zavarovanje je splošno znano obvezno zavarovanje delavcev in drugih nastavljenecv za slučaj bo-

potnikov, ki so dnevno izpostavljeni nevarnostim, da jih doleti kaka nezgoda.

Obstoji še nebroj drugih zavarovanj, ki bi jih zamogli prištevati k eni ali drugi gori navedenih vrst. Tako si operni pevci zavarujejo svoj glas, virtuozi svoje prste, filmske zvezde celo svoj pogled in nasmešek itd. Lahko rečemo, da današnja zavarovalna praksa vsebuje med zavarovanimi predmeti in osebami prav vse, kar je z enim ali drugim v zvezi.

Posebej bi morda oddelili še **zavarovanje proti izgubam** na borzah ali pri raznih drugih podjetjih.

Za trgovstvo zelo važno je **zavarovanje blaga** na železnici in po morju.

Poleg delniških zavarovalnih podjetij obstoje še razna vzajemna zavarovalna podjetja, ki sličejo zadrugam, pri katerih se vse članstvo zaveže plačati primeren prispevek, ako se komu izmed članov pripeti pogojeni slučaj nesreče. (Iz »Malega trgovca«)

„SAVA“ opće osiguravajuće dioničarsko društvo u Zagrebu

ustanovljeno od jugoslovenskih denarnih zavodov: Prva hrvatska štedionica, Jugoslavenska udružena banka d. d. in Srpska banka d. d. u Zagrebu, Jadransko-Podunavska banka d. d. in Zemaljska banka za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu, je prevzela v Jugoslaviji elementarna zavarovanja obče zavarovalnice Assicurazioni Generali v Trstu. Lastni družbeni jamstveni fondii nad 40 milijonov dinarjev brez garancij bank ustanovnic.

**GENERALNO ZASTOPSTVO ZA SLOVENIJO
V LJUBLJANI, SV. PETRA CESTA 2**

Račun poštne hranilnice št. 13.200.

Telefon 24-34.

lezni. Premija se plačuje od višine mesečnih ali tedenskih prejemkov, in sicer plača delodajalec eno, delojemalec pa dve tretini premije.

Slična in tudi deloma zvezana z bolniško zavarovalno dolžnostjo so **nezgodna zavarovanja**. Mnogi privatniki, ki sicer niso zavarovani, pa se pri različnih zavarovalnih podjetjih zavarujejo za slučaj nesreče. Posebno je to zavarovanje v navadi in potrebno za športnike, kakor avtomobiliste in motocikliste, pa tudi pri raznih trgovskih poklicih, posebno pri

**KINO
IDEAL**

KRALJICA MODE

**HARRY
LIEDTKE**

MODRA PTICA

IZHAJA MESEČNO • NAROČNIKI NA REDNE PUBLIKACIJE DOBIVAJO LIST
BREZPLAČNO • POSAMEZNA ŠTEV. DIN 6.— • UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
GREGORČIČEVA ULICA 23 • TELEFON 2552 • ČEK. RAČUN ŠTEV. 15.369

LETO I

APRIL 1930

ŠTEV. 5

RAZPIS LITERARNE NAGRADE ZALOŽBE MODRE PTICE

Zavedajoči se že od vsega početka, da naša naloga ni izdajati samo prevode in pa knjige, ki pridejo slučajno v naše roke, temveč da moramo z vsemi močmi posegati tvorno tudi v naše domače knjižno življenje, smo se odločili za raz-

pis velike literarne nagrade za najboljši slovenski roman, ki bo napisan do 1. januarja 1931. leta.

Višina nagrade je:

Din 30.000.— (trideset tisoč)

Roman bo moral obsegati od 320—400 strani knjige, ki bo natisnjena v velikesti in obliki dosedanjih izdanj Založbe Modre ptice. Poleg te nagrade prejme nagrajeni avtor še poseben honorar in sicer Din 500.— od vsake pole. Ker mora torej obsegati roman najmanj 20 tisk. pol, bo znašal celokupen honorar najmanj:

Din 40.000.—

Snov, kraj in čas dejanja so prosti. Pri presoji dela bo odločilna zgolj umetniška kvaliteta. Vse podrobnosti glede ocenjevalnega odbora in drugih pogojev, bomo objavili v prihodnji številki »Modre ptice«.

Založba Modra ptica.

OMAR IBN IBRAHIM EL KHAYYÂM / PESMI

IZ FRANCOŠČINE PREVEDEL CIRIL DEBEVEC

Na tej pisani zemlji biva nekdó, ki ni ne moslem, ne nevernik, ne bogataš, ne sluga. Ki ne spoštuje niti Boga in niti zakonov. Ki ne veruje v resnico in ki nikoli ničesar ne trdi. Na tej pisani Zemlji — kdo je ta hrabri in žalostni mož?

*

Vsakdo vé, da nisem nikdar zamrmral niti najmanjše molitve. Vsakdo vé tudi, da nisem nikoli poskušal prikrivati svojih napak. Jaz ne vem, ali je kje Pravičnost in ali je Usmiljenje... Vendar sem poln zaupanja, kajti vedno sem bil odkritosrčen.

*

Zadošča naj ti zavest, da je tajnost vse: stvarjenje svetâ in tvoje stvarjenje, usoda svetâ in tvoja usoda. Smehlaj se tem tajnostim kakor nevarnosti, ki bi jo preziral. Ne misli, da boš kaj vedel potem, ko boš že prestopil prag Smrti. Mir bodi človeku v črni tišini Onstranstva!

*

Vsi ljudje bi hodili radi po poti Spoznanja. Nekateri jo iščejo, drugi spet trdijo, da so jo našli. Nekoč pa bo kriknil glas: »Ne poti ni, ne steze!«

*

Vina! Dajte mi vina, močnega kot hudournik! Naj mi polje po žilah! Naj mi v glavi zavre! Dajte čaše... Umolkni! Vse je prevara. Čaše sem... Hitro! Jaz sem že star...

*

Vsa moja mladost je danes nanovo vzbrstela! Vina! Dajte mi vina! Naj me objamejo zublji njegovi... Vina! Vseeno je, kakšnega. Jaz nisem izbirčen. Najboljše, verujte, bo grenko kakor življenje!

*

Pij vina, zakaj dolgo boš spal pod zemljo brez prijatelja in brez žene. Zaupam ti tajnost: uvele tulpe ne vzbrsté nikdar več.

Ker ne veš, kaj preži nate jutri, se potrudi, da boš srečen nocoj. Vzemi majoliko vina in sedi v mesečni svit ter popivaj, rekoč, da te bo luna morda jutri iskala zaman.

*

Le malo kruha in malo hladne vode, senco drevesa in tvoje oči! Noben sultan ni bolj srečen od mene. Noben berač ni bolj tožen.

*

Gospod, ti si razbil veselje moje! Gospod, ti si postavil zid med srce moje in med njeno! Trgatev moja krasno, ti si poteptal! Jaz tu umiram, ti pa se vinjen opotekaš!

*

Lahko me preganjaš, obraz druge sreče! Lahko mi prepevate, mili glasovi! Jaz pa gledam, kar sem si izbral in poslušam, kar me je uspavalo. Pa mi pravijo: »Bog ti bo odpustil.« Jaz ne maram odpuščanja, ki ga sam nisem prosil!

*

„**B**og je velik“ Ta krik mujezinov se mi zdi kot neizmerna tožba. Ali je to Zemlja, ki vzdihla petkrat na dan k nebrižnemu svojemu Stvarniku?

*

O Stvarniku se govori. Torej je ustvaril bitja zgolj zato, da jih spet uničuje? Ker so ta bitja grda? Kdo je odgovoren zanje? Ker so ta bitja lepa? Jaz ne razumem več....

*

Moje rojstvo ni dalo veselju najmanjše koristi. Moja smrt ne bo vzela ničesar njegovemu neizmerju in ničesar njegovemu sijaju. Nihče mi nikoli ni mogel povedati, zakaj sem prišel in nihče, zakaj bom odšel.

*

Kadar ne bo več mene, takrat ne bo več rož in ne cipres, ne rdečih usten, ne dišečega vina! Takrat ne bo več zarij, ne mrakov, nič več veselja, ne trpljenja. Nič več ne bo vsemirja, zakaj resničnost je odvisna le od naše misli.

Iskal sem onstran svetá in onstran veselja, da bi našel nebo in pekel. Svečanosten glas mi je rekel: »Nebo in pekel sta v tebi.«

*

Dobro in zlo se borita na zemlji za prednost. Nebo ne odgovarja za srečo ne za nesrečo, ki nam jo prinaša usoda. Zatorej ne hvali Nebá in niti ga ne obtožuj... Ni mu za tvojo radósti, niti za tvoje gorjé.

*

Jaz ne morem ugledati Neba. Preveč so mi solzne oči! Žarénje peklá je le iskra v primeri s plameni, ki razjedajo moje srce. Paradiž, to je zame trenotek mirú.

*

Poslušaj, kar ti ponavlja Modrost dan za dnem: Življenje je kratko.. Ti nisi v ničemer podoben rastlinam, ki poženejo znova, potem, ko so jih že pokosili.

*

Poslušaj véliko skrivnost. Ko je osvetlila prva zarja svet, je bil že Adam zgolj bolešno bitje, ki je klicalo noč, ki je klicalo smrt.

*

Življenje je zgolj enolična igra, kjer boš zanesljivo zadel le dve srečki: bolečino in smrt. Srečen otrok, ki je izdihnil na dan svojega rojstva! In še srečnejši tisti, ki se sploh ni rodil!

*

Jaz nisem prosil življenja. Trudim se, da bi sprejel brez začudenja in brez jeze vse, karkoli mi življenje prinaša. Odšel bom, ne da bi koga vprašal gledé mojega čudnega bivanja na tej zemlji.

*

Zakaj toguješ, Khayyâm, da si zagrešil toliko napak! Tvoj jad je brez pomena! Po smrti je Nič ali Usmiljenje.

*

Pozabi, da bi moral biti včeraj poplačan in da plačila nisi prejel. Bodi srečen. Ničesar ne obžaluj. Ničesar ne pričakuj. Vse, kar se ti mora zgoditi, je zapisano v Knjigi, ki jo slepo obrača dih Večnosti.

Luči ugašajo, nade se vžigajo. Zarja. Luči se vžigajo, nade ugašajo. Noč.

*

Spanje na zemlji. Spanje pod zemljo. Na zemlji, pod zemljo, ležeča telesa. Nič vsepovsod. Puščava niča. Ljudje prihajajo. Drugi odhajajo.

*

Ves širni svet: zrno praška v prostoru. Vsa znanost človeška: besede. Vsa ljudstva, živali, rastline sedmih podnebij: sence. In plod neprestanega tvojega razmišljanja: nič.

C. DEBEVEC / KDO JE BIL OMAR KHAYYÂM

(IZ »UVODA« FRANCOSKEMU PREVODU »ROBAIYATA«.)

Omar Ibn Ibrahim El Khayyâm se je rodil v Khorassanu, v bližini mesta Nišapur, okoli l. 1040 krščanske dobe. Svoje študije je dovršil na visoki šoli tega znamenitega mesta, kjer je živel v tesnem in trajnem prijateljstvu z dvema svojima tovarišema, ki sta oba postala slavna. To sta bila Hassan Sabbah, ki je postal »Starec Gore«, načelnik skrivnostne sekte Hašišinov in pa Nézam-ol-Molk, ki je bil vezir seldžukidskega sultana Alpa Arslana. S pomočjo Nézam-ol-Molka se je posvetil Khayyâm matematični in astronomični vedi, ki ga je zanimala. Nekoliko let pozneje je bil že najznamenitejši učenjak svoje dobe. Napisal je več različnih znanstvenih del, med katerimi je omeniti zlasti Astronomske tabele, Metodo za izvajanje kvadratnih in kubičnih korenov, Razlago algebrائيčnih problemov in pa Razpravo o nekaterih težkočah Euklidovih definicij. Ohranili sta se nam samo zadnji dve zbirki. Kot ravnatelj observatorija v Mervu je leta 1074 reformiral mohamedanski koledar.

Da bi počastil obrt, ki jo je izvajal njegov oče, si je nadel ime Khayyâm (izdelovalec šotorov).

Umril je v Nišapuru, star pet in osemdeset let.

Drugi pesniki, kakor Ferdôssi, Môlavi ali Nézâmi, so napisali na tisoče in tisoče verzov, Omar Khayyâm se je ovekovečil s 170 štiri- vrstnimi pesmimi, ki jih je mimogrede vrigel pesnik v potomstvo.

Med velikimi poeti iranskega slovstva zavzema pesnik Robaiyata čisto posebno mesto.

Saâdi je v vseh rokah. Otroci se učijo zlogovati v njegovem Rožnem vrtu. Ferdôssi je v vseh ušesih. Stoletja že prepevajo pevci na javnih trgih čudežne zgodbe iz njegove Knjige Kraljev. Hâfez je v vseh srcih. Njegove ode so mladim Peržanom še vedno brevir ljubezni.

Delo nišapurskega pesnika pa je imelo drugačno usodo. Zasledovan po fanatikih, se je ohranil pravi Khayyâm samo v srcu in duhu neodvisnih izbrancev in v občudovanju razbrzdancev.

To, mislim, je pa vse, kar je hotel.

VLADIMIR BARTOL / NESREČNI LJUBIMEC

Onega leta, ko sem bival v Parizu, je dvignila med montparnaškim svetom dokaj prahu ljubezenska zgodba ruskega emigranta Ivana Fjodoroviča Kalinina. Bil je ta Kalinin približno tridesetleten mož sloke postave in nenavadno bledega obraza. Vsak večer je prihajal z lepo rojakinjo v »Rotondo« ali »Caffé du Dôme« in vsi smo na videz poznali zanimivi parček.

Nenadoma je začel zahajati v njuno družbo mlad človek, bržkone tudi emigrant, in prav kmalu se je zgodilo, da se je zagledala vanj temperamentna Rusinja. Zapustila je svojega dotedanjega ljubimca in se popolnoma obrnila k njemu. Med možema je prišlo do nekaj hrupnih prizorov; no, naposled je prevarani le odjenjal in prepustil ljubico tekmeču.

Nedolgo za tem se je seznanil z nesrečnim Kalininom moj prijatelj Walter. Obiskal me je in mi ves navdušen povedal, da je ruski emi-

grant prav zanimiva osebnost in da mu je zato tembolj žal, ker je pri svoji rojakinji tako slabo naletel.

»Da bi vrag vzel vse ženske!« je dejal srdito. »V nebo že kipi njihova neumnost. Povem ti, da nisem srečal zlepa tako imenitnega človeka kot je vprav ta Kalinin. Prava zakladnica znanja in duhovitosti je, poleg tega pa gentleman, da mu ga ni para. Povabil sem njega in še nekaj znancev za današnji večer k sebi na dom. Upam, da bom videl tam tudi tebe. Baš zato sem te obiskal...«

*

Ko sem stopil zvečer v Walterjevo sobo — stanoval je v malem hotelu na periferiji mesta —, sem našel tam že nekaj ljudi, ki so se živahno pomenkovali. Bili so to študentje — tuje in pa Walterjev vojni tovariš Berthold, ki se je zaletel v Pariz ne vem po kakem šaljivem naključju Usode.

Tik za mano je prišel Kalinin. Pri vratih se nam je rahlo priklonil, nato je z energičnimi koraki premeril sobo in obesil klobuk na kavelj ob omari, kakor da je že star gost v Walterjevem stanovanju. Gostitelj nam ga je na kratko predstavil. S spretnostjo, ki mu je, poznavajoč ga samo po videzu z Montparnassa, ne bi bil nikoli prisodil, se je tujec vpletel v pogovor. Kmalu sem spoznal, da ni Walter v ničemer pretiraval, ko mi je pripovedoval o njem.

Moj prijatelj nam je pripravil pravo gostijo. Sendvičev in najrazlič-

nejšega peciva je bilo na izbiri; pridno smo segali po obojem, zraven pa pili izvrstno francosko vino.

»Samo žensk nam še manjka,« je pripomnil nekdo izmed navzočih.

»Srečni bodite, da jih ni zraven,« ga je zavrnil Berthold, polneč si usta s kosom mastne torte. »Človek že tako nima od njih drugega kakor skrb in izgubo. Ni je, ki bi ji lahko od srca zaupal.«

Walter mu je naglo namignil, naj utihne, kažoč pri tem z očmi na Kalinina. Rus je njegov pogled ujel in se zagonetno nasmehnil. Pri tem se mu je leva poteza ob ustnicah močneje zarezala v lice, kar je vtisnilo njegovemu obrazu za trenutek izraz nečesa porogljivega. Dejal je:

»Govorite zaradi mene popolnoma svobodno. Morda vam še sam kaj povem iz svojih ljubezenskih izkušenj.«

Vrgel je ogorek cigarete v pljuvalnik in začel meriti sobo z dolgimi koraki, držeč roke na hrbtu, kot da bi se bil globoko zamislil. V tej enakomerni hoji se mi je zdel podoben v kletko zaprti zveri.

»Gotovo ste preje mislili z vašim namigavanjem na mojo zadnjo ljubezensko zgodbo, ki se je bila dokaj dramatično zaključila,« je začel govoriti čez nekaj časa, gledajoč Walterju v obraz. »Povedati vam moram, da je bil to samo eden izmed številnih slučajev, ki ne prestando spremljajo moje življenje. Vsaka moja ljubezen se namreč konča na podoben način. Sem pač nesrečni ljubimec ‚par excellence‘.«

Komaj da se je pri zadnjih besedah malce nasmehnil. Prižgal si je novo cigareto, neutrudno stopajoč po sobi gori in doli. Ostali smo sedeli deloma na stolah, deloma smo se pa kar zleknili po postelji; verno smo ga poslušali. Povzel je znova:

»Preden vam pojasnim, gospoda, kje tiči jedro tej čudni okoliščini, mi morate dovoliti, da zaidem na malo stranpot. Opozoriti vas moram namreč na dejstvo, da je nesreča v ljubezni eden ozih činiteljev, ki najbolj kvarno vplivajo na življensko pot človeka. Koliko samomorov na primer ima ta žalostni pojav na vesti, o tem se lahko prepričate, če pogledate v katerikoli dnevaik. Moški se streljajo in obešajo, ženske se zastrupljajo in skačejo v vodo. Vojna, kuga in lakota se samo sporadično pojavljajo v zgodovini človeštva. Samomori iz nesrečne ljubezni pa gredo od pamtiveka sem kakor rdeča nit skozi življenje vseh narodov in ljudstev. Koliko znamenitih mož je padlo v dvobojih in borbah za ljubljeno ženo! Spominjam vas samo na Puškina in Lasalla. In koliko tihih tragedij se zaradi razočaranj v ljubezni dan za dnem dogaja šele med štirimi stenami! Kdor motri življenje z odprtim očesom, ne more mirno preiti teh dejstev. Mož, ki ga je ženska, katero je ljubil, prevarala, pade pogostoma iz tira, preda se pijančevanju in razuzdanosti, in neredko se zgodi, da človeštvo v njem za zmerom izgubi koristnega člana. In komu se ne smili ženska, ki jo je zapustil oni, kateremu je darovala svojo ljubezen?! Največkrat je uničena za vse življenje, ne more se dvigniti več, čuti se zavrženo, ponižano in poteptano. Nič čudnega ni, če zabrede na pot, od koder ji ni več rešitve.«

Prestal je za hip, da se osveži s kozarcem krepkega vina. Začudena sva se z Walterjem spogledala. Kako je mogel tako mirno govoriti o stvareh, ki so se vendar tikale rane v njegovem lastnem srcu?! Ko si je še prižgal cigareto, je nadaljeval:

»S svojim pripovedovanjem sem vam hotel pokazati, gospoda, da je nesreča v ljubezni nekaj, kar lahko silno potere človeka ali ga pa celo popolnoma uniči. Da vam bodo moja izvajanja razumljivejša, si dovolim hitro še mal ovinek. Vprašam vas: Kakšen je moral biti za časa naših prednikov človek, ki je hotel veljati za idealnega moža? Odgovor je kaj lahak. Viteški je moral biti in to vselej in povsod. No, in danes? Danes, vidite, pa mora biti gentleman, in sicer vseskozi gentleman. Jedro pravega viteza in pravega gentlemana je v svojem bistvu eno in isto. Proti možem odkritost, odločnost in vljudnost, proti ženam pa spoštovanje, taktnost in neprestana pripravljenost, braniti vsako pred karšnimikoli napadi. — No, in sedaj vas vprašam, gospoda: Ali je mož, ki prizadene ženi nekaj hudega, še gentleman? (Biti gentleman pa mora biti težnja vsakega resničnega moža sedanjosti.)«

Zopet se je malo oddahnil.

»Rad bi vedel, kam meri ta vrag!« mi je šepnil Walter na uho. Še zmerom je stopal Kalinin z rokama na hrbtu med nami gori in doli, rahlo upognjen v ramenih, ko da skuša iz skromnosti in obzira do nas prikriti sloko rast svojega telesa. Okretno se je izmikal predmetom, ki so mu bili na potu; podoben je bil v tesen prostor zaprtemu tigru. Kmalu je vnovič spregovoril. Začel je:

»Najbolj negentlemansko pa je — mislim, da se strinjate z menoj vsi, kar vas je tu, gospodje —, če stori ženi zlo oni, ki ga žena ljubi. Kako tedaj preprečiti, da bi ji ne bilo hudo, če ste recimo nekoliko veterinarskega in nestanovitnega značaja? Skratka, ako ste se je nenadoma naveličali, kaj vam je v tem slučaju storiti? To vprašanje, vidite, mi je začelo beliti glavo takoj, ko sem spoznal samega sebe. Kako sem se ga naposled rešil, vam hočem sedaj povedati. Slučaj mi je, kakor se tako pogostoma zgodi v življenju, tudi topot pomagal. Imel sem ljubico, ki sem se je bil pa že naveličal. Vendar mi moj gentlemanski čut ni dopustil, da bi ji bil dal slutiti svoja čuvstva. Tedaj sem se spomnil prijatelja, ki se je zelo zanimal nekoč za deklice. Poiskal sem ga in mu jo začel na vso moč hvaliti, pripovedujoč mu, kako sem srečen, da jo imam. Isto sem storil tudi pri njej. Jemal sem ga s seboj na sestanke in prav kmalu sem opazil, da se je spletla med obema tajna vez. Skrivaj sem plamenčku prilival olja in glej! ni trajalo dolgo, pa sta že bila sredi mogočnega požara. Da bi ju v junij zmoti še bolj utrdil, sem priredil nekaj ljubosumnih prizorov, no, naposled sem se umaknil s pozornice. Na njej sem zapustil junaka, ki se je košatil v čuvstvu nepremagljivega ljubimca, in pa žensko, ki se je zdela, vkljub zavesti krivde, ki pa je bila kajpada zmotna, sami sebi vsemogočna osvojevalka moških src. Tako sem storil tudi zadnjič v »Rotondi«. Kako drugačna bi bila stvar, če bi bil proti obema iskren! Nikoli bi se ne bil on vanjo zaljubil, ona pa, svesta si svojega poraza, bi bila morda sploh obupala nad možnostjo, da bi jo lahko še kdo imel zares rad. Tako, vidite, gospodje, sem z neznanostno prevarico dvignil življensko samozavest dveh ljudi in ju storil srečna...«

Tiho se je začel smejati. Walter ga je vprašal:

»Ali lahko prenesete, da se vam parček skrivaj posmehuje in da vas smatra vsa okolica za nesrečnega ljubimca?«

»Z največjo lahkoto,« mu je odvrnil Kalinin. »Mnenje bedastih rado-

vednežev me prav malo zanima, glede onih dveh pa vem, koliko imata sama zasluge, da sta se našla. Kaj bi me torej še utegnilo vznemirjati?!«

»Kako pa, če bi naleteli na žensko, ki bi se tako navezala na vas, da se je z načinom, katerega ste nam bili pravkar opisali, ne bi mogli iznebiti?« sem mu vpadel z vprašanjem v besedo. »Mislim, da ta vrsta žensk ni tolikšna redkost?«

Kalinin je parkrat molče premeril sobo, puhajoč predse goste oblake dima. Potem je dejal:

»Zdi se mi, gospod, da število takih idealnih damic visoko precejnujete. Poleg tega me pa taka tiha in ponižna bitja ne zanimajo posebno. Ljubim predvsem ogenj in ženske s to lastnostjo se sicer kaj kmalu vnamejo, pa tudi prav tako lahko zopet ohlade. Torej ne pridem zlepa v nevarnost, da bi se katera prehudo obesila name. Če pa bi že kdaj prišlo do tega, potem bi se pač poslužil starega in preizkušenega sredstva, ki ga tako lepo izraža znani latinski stavek: In fuga salus!«

Posilil ga je glasen smeh.

»Popolen cinik ste,« je pripomnil Berthold nekam razburjeno.

»Kaj pa bi storili, če bi vas ona prej zapustila?«

»Dobro, da ste me spomnili na to okoliščino,« se je Rus nenadoma zopet razgrel. »Ni mi neznana; večkrat sem se bil v življenju že srečal z njo. Proti njej sem si izmislil posebno učinkovito metodo. Ako namreč opazim, da se mi ljubica odtuja, preden sem se je bil naveličal, postanem nenadoma prav posebno nežen proti njej, da jo za nekaj časa zopet trdno priklenem nase. Medtem ji pa pripravim presenečenje, ki ji ostane gotovo še dolgo v spominu. Po največkrat si poiščem drugo žensko in seznanim ljubico z njo v trenutku, ki ji je vse prej ko prijeten. Tako prehitim zavratnico in jo sam lopnem z orožjem, ki ga je bila namenila meni. — Ljubezen, gospodje, je večkrat silno nevarna igra, pri kateri gre pogostoma samo za dan, neredko celo samo za uro, da odideš iz nje ali zmagovalec ali pa premaganec. Če se ti je pripetilo zadnje, se čutiš nesrečnega, poraženega, malodušnega, čeprav bi zadostovala včasih samo še ura, pa bi zvrnil vse te neprijetnosti na svojega ljubezenskega soigralca, sam pa zapustil bojišče poln zmagoslavja in samozavesti. V svojih dolgoletnih izkušnjah sem si pridobil, hvalabogu, v tem pogledu precejšnjo spretnost, in vprav vražjega kova bi morala biti ženska, ki bi me hotela prehiteti s prevaro. Zakaj pri taki borbi, gospodje, odpadejo vsi gentlemani oziri...«

Tedaj mu je vpadel Walter v besedo.

»Ali se vam ne zdi, Ivan Fjodorovič, da je tudi sicer vaše „gentlemansko“ ponašanje koncem koncev prav malo gentlemansko? Mar ne žalite s svojimi prevarami in lažmi najprimitivnejših čustev človeškega dostojanstva dveh dobrih ljudi, od katerih vam je bil eden prijatelj, drugi pa celo — ljubica?«

Kalin se je porogljivo nasmehnil.

»Najprimitivnejših čustev človeškega dostojanstva,« je dejal, Walterja oponašajoč. »Le verjemite mi, gospod, da se po svetu veliko preveč govori o „človeškem dostojanstvu“. Kaj pa je človek pravzaprav takega, da bi bila žalitev „njegovih najprimitivnejših čustev

človeškega dostojanstva“ upoštevanja vreden činitelj? Mar ni že Descartes podvomil o vsem, kar vidimo okrog sebe, da zares biva? In ali ni on dokazal, da je za nas resnično samo naše zavedanje, da pa je predmet tega zavedanja kaj lahko zmoten? V čem se razlikuje njuna zavest, da sta ona dva mene prevarila, recimo od zavesti, da me zares vidita? V ničemer. Ker pa je važno samo, česa se zavedaš, ne pa ali je ono, česar se zavedaš, tudi resnično, bi bilo od mene negentlemansko in malone nečloveško, če bi potegnil srečno dvojico iz njune zmote le zato, da ji natvezem nekaj, kar je morda prav tako neresnično, kakor ono, v kar verujeta, samo da je za njun blagor skoroda pogubno. Kdo nam more vendar dokazati, da nismo vsi, kolikor nas je, in z nami vred vse naše dejanje in nehanje samo izrodek možganov demona, ki zleknjen preko vseмирja sanja ostudne sanje?! Mi pa, upodobljene spake njegove zle fantazije, se gnetemo tu in pehamo, misleč, da je bilo vesoljstvo ustvarjeno zavoljo nas, in kričimo v svet o nedotakljivosti nekakega „človeškega dostojanstva“, ki pa je le izhlapevanje naših možganov, ki so zopet morda samo puh zlovesčih sanj spečega zlodja? Kdo ve, iz katerih razlogov nam hudi Duh ne razkrije našega pravega bistva? Morda je njegovi satanski naravi v večje zadoščenje, da nas pusti tavati v zmoti, ter mu je naše smešno onegavljenje še v prav posebno veselje in zabavo. Morda pa tiči tudi v njem nekaj onega gentlemanskega čuta, ki нареkuje meni, da pustim srečni parček v prevari, ker mu nočem kvariti dobre volje, in še, ker mi je popolnoma vseeno, kaj si zaljubljenca in vsi ljudje sploh mislijo o meni.«

»Pri moji veri, vi ste pa filozof!« je vzkliknil Walter.

»To je še edino, kar mi brani, da si ne poženem krogle v glavo. Zakaj, verjemite mi, živeti zaradi življenja samega, se zares ne izplača. Posebno še, če ne veš, da-li si to zares ti, ali pa je vse samo zlobna kompozicija zlega Angela, čigar gnusna fantazija si je ustvarila v ljudeh svoje lutke, da se z njimi poigrava. Zalezujočemu sledi njegovih peklenskih prstov mi mineva življenje še dokaj znosno. Vendar ne bom trenil niti z eno samo trepalnico, ko bom videl prihajati svojo poslednjo uro...«

Sedel je in dal s tem znak, da se je bil izgovoril.

»Kdo bi si bil mislil, kaj, da se skriva za onim navidezno nesrečnim ljubimcem tako ciničen nestvor?« mi je pošepetal Berthold čez nekaj časa. Nekam poparjeni smo bili vsi in ostanek večera je potekel dokaj klavrno. Pili smo še nekoliko, potem smo se polagoma razšli.

*

Z Walterjem sva spremila Kalinina domov. Ni bival daleč. Šli smo ves čas molče. Preden se je poslovil, je nenadoma dejal čisto tiho:

»Morda bi pa le bilo bolje, če bi si bil pognal kroglo v glavo. Kakšen smisel imej še zame življenje? Enkrat samkrat sem resnično ljubil. Povem vam to, ker sem pil. Mnogo let je že minilo od tega. Neznatna stvarca. Nič. Prav tako smešen izrodek možganov sanja-jočega demona morda, kakor je vse, o čemer mislimo, da je in da nas obdaja. Ni vredno, da bi človek nanje pljunil.«

Po teh besedah je zaklenil vrata za sabo in njegovi koraki so izzveneli po temnem stopnišču.

JOSIP VIDMAR / WALTER SCOTT

(1771 — 1832)

Rojen je bil v Edinburgu kot sin mnogoštevilne rodbine škotskega advokata. Ker je bil pohabljen na levi nogi, si je v prvi mladosti nadomeščal otroške igre s knjigami in branjem. Posebno z zgodovinskim. V literaturi sta ga navduševala predvsem domača pevca balad in polboga na evropskem romantičnem nebu Macpherson in Percy. Izmed tujih Bürger in Goethe. Iz pesnitev prvega je prevedel v mladostnih letih »Divjega lovca« in, kakor pri nas Prešeren, »Leonoro«, iz Goethejevih del pa je prevedel zgodovinsko dramo »Goetz von Berlichingen«. Prvo originalno delo je bilo zbirka škotskih ljudskih balad (1803); naslednjih deset let njegovega življenja izpolnjuje vrsta napol zgodovinskih in napol pravljicnih poemov ali povesti v stihih. Najznamenitejša izmed njih je »Lady of the Lake«. Toda leta 1812. izidejo prvi spevi Byronovega poema »Ghilde Harold«. Oslepljiva prikazen tega velikega poeta v angleški književnosti je odvrnila objektivnega in ambicioznega Scotta od povesti v stihih. Izbral si je novo torišče. Ne izbral, temveč ustvaril.

Leta 1814. je izšel njegov prvi zgodovinski roman v prozi »Waverley«. Bil je dogodek prve vrste. Naslednji romani so začetni uspeh samo še stopnjevali. Prinesli so Scottu slavo doma in na tujem, ogromno premoženje, visoke državljanske časti in med temi celo obisk angleškega kralja. S svojimi zgodovinskimi romani je ustvaril novo literarno zvrst, ki se je pred njim sicer že skušala uveljaviti, toda vedno plehko in neokusno. Scott ji je dal s svojim zgodovinskim znanjem trdne temelje in s svojim pisateljskim darom privlačno in očarujočo moč. Ostavil je v vseh evropskih literaturah vidno sled za seboj. Z njegovo iznajdbo se je okoriščalo nešteto pisateljev najrazličnejših kakovosti, od katerih naj bodo tu navedeni le nekateri najbolj znani; njih vrsta se pričenja pri italijanskem klasiku Manzoni ju, čigar »Zaročenca« imamo v Budalovem prevodu, vsebuje imena kakor so Mérimée, ki je posnemal Scotta v »Kroniki kraljevanja Karla IX.« (tudi to delo imamo v neobjavljenem Župančičevem prevodu), Victor Hugo s fantastičnim romanom »Notre Dame de Paris«, dobro poznano rusko ime N. V. Gogolja, čigar »Tarasa Bulbo« pozna po Levstikovi zaslugi vsak naš izobraženec, in se končuje s popularnimi romanopisci nižje kategorije kakršen je na primer A. Dumas starejši. Med Slovenci je vplival zlasti na Jurčiča.

Scott je bil v svojem času morda najbolj znan avtor v Evropi. Dnevniki in pisma njegovih sodobnikov često imenujejo njegovo ime. Goethe ga je visoko spoštoval. Leta 1831. si je zapisal 8. in 9. marca Eckermann iz pogovora z Goethejem tele besede o njem: »Walter Scott je velik talent, ki mu ni primere in prav nič se ni čuditi, da ima na vse čitajoče občinstvo tako nenavaden vpliv. Daje mi mnogo pobude za premišljevanje in pri njem se seznanjam z neko čisto novo umetnostjo, ki ima posebne zakone... Tu je vse veliko, snov, vsebina, značaji, obdelava

in potem neizmerna marljivost v pripravljalnih studijah, kakor tudi velika resničnost podrobne izdelave.« — Te besede je govoril Goethe med branjem romana »Ivanhoe«, (ki ga bo prihodnji mesec kot izredno izdajo v Levstikovem prevodu dala na svetlo »Modra ptica«). Svoje spoštovanje do Scotta je veliki nemški pesnik izrazil zlasti s tem, da mu je v visoki starosti kot prvi pisal prísrečno pozdravno pismo.

Takrat je manjkalo Scottu, dasi je bil dvajset let mlajši od Goetheja, prav tako kakor temu, dobro leto do zadnje ure. Imel je za sabo ogromno življenjsko delo. Od leta 1814. je napisal v osemnajstih letih devetindvajset obsežnih romanov iz škotske, angleške in deloma iz francoske zgodovine, zgodovino svoje domovine za mladino, ter Napoleonov življenjepis. Res, da je vrednost njegovih del zelo različna in da je po letu 1826., v katerem je s propadom svojih družabnikov pri založniškem podjetju izgubil vse premoženje, pisal z veliko naglico, toda večino teh romanov odlikujeta velika napetost dogodkov in spretno pripovedovanje, mnoge izmed njih pa tudi zanesljivo poznanje zgodovine, nemajhna sposobnost ustvarjati in v dogodke zapletati zanimive in monumentalne značaje ter neko resnično viteštvo, ki preveva njih slikovito življenje. Najpomembnejši in še danes brani njegovi romani so: »Kenilworth«, »Ivanhoe«, »Queentin Durward« in »Antikvar«. Bere jih zlasti mladina, kateri so zanimivo, napeto in vzgojno čtivo. Angleški literarni zgodovinarji smatrajo Scotta za najboljšega poznavalca škotske duše in hkratu za njen največji izraz.

ANTON OCVIRK / LITERARNI ZAPISKI

IV.

Esej je v sodobnosti pisatelju zelo priljubljena literarna oblika. Zato imamo tako veliko število prvovrstnih esejistov, ki so esej oblikovno dogradili in vsebinsko dopolnili do izredne literarne višine. Pomen in važnost eseja leži namreč v njegovih oblikovnih znakih: v slogovni ubranosti in popolnosti, ki ga dviguje do-leposlovne umetnine; v idejni pregnantnosti in v skoro znanstveno točnem poznanju stvarine, kar pomika esej v bližino znanstvene razprave, dasi se od nje razlikuje po slogu in obliki. Prav zaradi tega je esej kaj prikladna oblika za najraznovrstnejše življenjske, kulturne in politične pojave. Tukaj more pisatelj najbolj neposredno izražati svoje mišljenje in svoje pojmovanje.

Esej je zaradi teh svojstev višji od literarno zgodovinske študije, človeško važnejši od mrzle »objektivnosti« znanstvenih ugotovitev, ki so esej le snovna podlaga. Pomemben je zaradi duhovne vrednosti, zaradi sintetične vsebinske zgrajenosti, bodisi da karakterizira posamezne umetnike, bodisi da primerja več umetnikov med seboj, ali bodisi da kaže duševne črte dob in narodov.

Pri svojem članku se bom omejil le na par zgledov iz svetovne literature, ki naj ponazore višino in vrednost eseja ne samo v obdelovanju umetnostnih problemov, bodisi analitičnem, bodisi sintetičnem opisovanju, razlaganju in utemeljevanju spoznanj, ampak tudi njegovo stilistično dovrše-

Vera Jičinská / Portret Lidie Wisiakove.

nost, njegovo človeško pomembnost. Govoriti bi bilo prav in nujno o različnih vrstah esejja, toda prostor mi tega ne dopušča.

V nekem smislu je že Goethe v »Pogovorih z Eckermannom« nakazal vsebinsko smer modernemu umetnostno teoretičnemu ali filozofsko estetičnemu esejju, pa tudi literarnemu sintetiziranju o posameznih osebnostih, celotnih dobah, problemih dob in narodov. Njegova oblika je še zunanje vezana na obliko pogovorov, toda slog in obdelava, miselna globina in izrednost, dvigujejo knjigo na izredno umetniško višino. Pred njim je pisal v Franciji eseje znani Michael Montaigne. Pri njem je esej strnjen, poantiran, aforističen in epigramatičen. Sorodna mu je formalno poznejša Nietzschejeva aforističnost, ki pa je po obliki kratka. Nietzsche je idejno sorodnejši slavnemu ameriškemu esejistu R. W. Emersonu, predstavniku idealistične filozofije, življenjskemu ideologu in finemu opazovalcu. Emerson (rojen v Bostonu l. 1825) je bil človek širokega obzorja in globokega notranjega življenja. Emerson je predvsem filozof, ki pa si ni ustvaril filozofskega sistema, ampak je ponazoroval svoje misli v poetični obliki. O sebi piše: »Jaz sem rojen pesnik, v kolikor spoznavam harmonijo duhovnega sveta in materije in jo srčno ljubim.« Njegov nazor je zanimiv v kolikor je osebno prepričevalno in močno sestavljen, in tudi po miselni točnosti. Zanj je materija duh, inkarnacija duha, ali kar iz tega sledi, inkarnacija Boga. Zato vidi v stvarstvu povsod polno simbolov. Poudarja nenehno notranje, globoke odnose človeka do človeka, ker mu je priroda in telesnost le transparent, ki pade pred človekovim spoznanjem, ko vidi v stvareh nekaj večjega in višjega. Tu je Emerson mistik, zato je razumljivo, da je napisal esej o Platonu in Swedenborgu in se utapljal v krščanski mistiki. Njegova ideja o individualnosti je zrasla iz njegovega nazora o svetu. Tukaj se srečata etična sistema: Emersonov in Nietzschejev; razlika med njima je pač jasna, toda poudarjanje osebnosti (Nietzsche: nadčlovek, Emerson reprezentant človeštva) je pri obeh močno razvito, dasi različno.

Poleg tega nazora označuje Emersona še optimistični svetovni nazor. Njegova etika optimizma trdi, da ni na svetu nobene krivice, saj je vendar svet napolnjen z najstrožjo etiko. O onstranski sreči in veselju ni govoril, ker ni verjel na drugo življenje. Ni drugega sveta, pravi. Njegova etika poudarja, da zato ni sodobnosti velikih ljudi, ker se bojimo resnice, usode in ker nas je strah smrti in upamo na srečo in resnico na drugem svetu. Zato pa je postavil Emerson svoj ideal v heroičnem tipu velikega človeka, ki je vedno posamezen, samostojen, titanski in neodvisen od družbe. Emerson išče in čaka takega popolnega človeka — mesijo, kakor je bil Kristus. Na drugi strani pa Emerson dosledno poudarja etično uravnoteženost ljudi, ki se morajo strogo držati človeških etičnih odnosov med seboj, čeprav bi kot individualist moral filistrozno moralo zametavati. V resnici je to tudi delal. Poudarjajoč etično vezanost ljudi med seboj, je hotel poudariti notranjo etično vsebino človekovo in ne zunanjo prisiljeno moralo. Vsak človek ima namreč svojo moralo, dobro in slabo so zato relativni pojmi. Nad vse silovit je njegov stavek o samotnem velikem človeku: »Kdor hoče nekaj velikega ustvariti, ne sme pričakovati nobenih tovarišev, nobenih sodelavcev. Poleg njega bodo samo misel brez imena, samo moč brez imena in nadosebnost srce.«

Vse te misli, ki sem jih na hitro nanizal, so raztresene po njegovih knjigah in zbirkah esejev, kjer govori o življenju, umetnosti, zgodovini, ljubezni,

religiji, svetovnem nazoru, filozofiji in literaturi — —. Najbolj znane so njegove knjige: »Narava«, »Način življenja«, »Reprezentanti človeštva« in »Družba in samota«. Poleg tega pa ima še mnogo knjig esejev, predavanj in govorov.

Brandesov esej je po svoji individualni moči manj oseben od Emersonovega, zaostaja tudi po prepričevalnosti, globini in pomembnosti. Toda način karakterizacije literarnih osebnosti je važen. G. Brandes, znan literarni historik in borilec proti romantiki, je spisal dokaj knjig esejev, ki obravnavajo vse markantne umetniške osebnosti iz sodobnosti. Brandesov oris je značilen, njegov je nazor o umetnosti, ki ga je naznačil kot realistični nazor o umetnosti po filozofskih in znanstvenih teorijah tedanje dobe (Taine). Brandesovi esaji so pisani v vzdusju literarno zgodovinske, analitične studije, ki ima namen pokazati najbolj vidne osebne črte posameznega umetnika s profilskim risanjem njegovega življenja in anekdotičnim prikazovanjem njegove osebnosti. Njegovi esaji so na neki način psihološke analize osebnosti, ki se ozirajo na osebo in obenem na tendenco dela, predvsem na miselno in teoretično njegovo svojstvenost in moč. Zato poudarja pri Ibsenu moralo, naturalizem in sovraštvo do ženske pri Strindbergu, zato poudarja socializem in determinizem pri Zolaju in Hauptmannu itd. Koliko je pri tem dojeta duševna in duhovna postava umetnika je jasno. Iz gole zunanosti, gole anekdotičnosti, deterministične teoretičnosti, s katero riše Brandes večino svojih oseb (Tolstega, Dostojevskega itd.) ne more še do pravega vira in jedra umetniškim herojem. Tudi njegova enostranska usmerjenost preveč kaže na notranjo nerazgibanost in na preveliko zgolj literarno pojmovanje pojavov bodisi romantike, novoromantike, simbolizma in mistike.

Toda njegova formalna dovršenost v karakterizaciji, njegova posebnost v orisu in opisu osebnosti, tudi njegova psihološka analiza sta velikega pomena. Tudi nešteto jasnih opredelitev kaže njegovo veliko osebnost, ki je v preteklem stoletju in še v začetku tega stoletja bila mogočen znanik znanstvenika — iskalca in esteta. Njegovih knjig je veliko, pravitako tudi esejev. Značilne so: »Kritike in portreti«, »Sören Kierkegaard«, »Danski pesniki«, »Voltaire«, »Esajs Tegnier«, »Moderni duhovi« in »Možje in dela«. Poleg teh najznačilnejših zbirk esejev in knjig, je še spisal mnogo literarno zgodovinskih studij in del. Najbolj znana je njegova zbirka razprav »Glavne struje literature v XIX. stol.« Njegova metoda je postala priljubljena in njegov način podajanja oseb je še danes močno v veljavi, kljub moderni esejistiki, ki ima čisto svojevrsten oris in karakterizacijo. Z rahlim orisom Emersona in Brandesa sem dal slutiti dvoje tipičnih načinov, ki so pri eseju najbolj vidni. Emersonov močno osebni esej in Brandesov literarno in miselno bolj znanstveno usmerjeni esej, dasi po izrazu in obliki ni znanstvena razprava.

Sodobni esej pa je mimo teh dveh tipov esaja, ki sta še vedno vidna, zanimiv po formalni in stilistični izrednosti. Imamo skrajno subjektivne eseje, ki skušajo ponazoriti zgolj osebne, impresivne doživljaje (impresionistični esej), subjektivne misli, čustva in ideje, ki se jim zbudijo ob umetninah. Njih izraz je zato skrajno rafiniran, impresionistično bujen, besedno bogat in slikovit (eseji St. Zweiga). Impresionistični esej je zato odvisen od intuitivne pisateljeve sposobnosti dojeti bistvo stvari in ga prav prikazati, ne da bi pri tem utemeljeval svoje doživetje z znanstvenimi, filozofskimi in estetičnimi teorijami. — Tak esej je na eni strani

usmerjen v Emersonovi smeri. Tudi tukaj hoče pisatelj prikazati glavne znake pisatelja ali dela, hoče pa obenem bralcu predstaviti umetnikov realni obraz, telesnost in obenem njegov duševni lik, ki sta si v zvezi. Tak esej je že prešel mrtvo impresionistično ponazorovanje in že ima v sebi sintetične celote. Pravtako je tudi sodobni miselni, filozofski, teoretično estetični esej in kulturni esej (Papini) prežet s fino oblikovno virtuoznostjo in miselno bujnostjo. Tudi biografski eseji (Ludwig) so v svojem načinu novi in se v marsičem oddaljujejo od Brandesove teorije o podajanju biografije. Zato je pri analizi umetnikove duševnosti iskanje njegovega duhovnega obraza, njegove osnovne človeške poteze, njegove prave umetniške sile in skoroda mistične zvezanosti z vsemi skrivnostmi življenja, preraslo vsako prazno biografsko in bibliografsko natezanje umetnikove osebnosti in vsako pretogo opredeljevanje v struje in smeri. Zato skuša sodobni esejist pred vsem obuditi najelementarnejšo umetniško potezo, ki je značilna zanj, skuša jo prikazati v vseh mogočih variacijah njegovega miselnega, nagonskega in čustvenega sveta in jo utemeljiti z njegovimi deli s tem, da išče in primerja njegove ustvaritve med seboj. Kakor hitro je našel njegov notranji obraz, je našel njegovo glavno potezo in sedaj še samo prikazuje razgibanost njegove celotne ostale duševnosti. Prav tako skuša nato najti v svetu najbolj si sorodne umetnike, jih primerjati med seboj in pokazati njih razlike in poti. Tako je Merežkovskij z antitezo sestavil knjigo »Tolstoj in Dostojevskij« in Stefan Zweig s sintezo ciklično zbirko »Graditelji sveta«, kjer je primerjal med seboj Dostojevskega, Balzaca in Dickensa v knjigi »Trije mojstri« in Hölderlina, Kleista in Nietzscheja v knjigi »Boj z demonom«. Tudi posamezni eseji so grajeni v stilu sintetičnega dojetja umetnikove celotnosti pred vsem v njegovi duševni in duhovni celokupnosti. Berdjajev je v zbirki esejev o Dostojevskem pokazal način in lepoto tega. Prav tako St. Zweig v esejih o Romainu Rollandu, Verlainu in drugih. S poudarjanjem ene glavne misli v eseju je nastalo mnogo knjig esejev, ki jih med seboj veže enotna pisateljeva osebna miselnost. Tu so značilni: Papini (Il crepuscolo dei filosofie), Croce (Barok), Th. Mann (Rede und Antwort) in nato še Bab (o gledališču), Bahr, Gide, Romain Rolland in še cela vrsta znanih esejistov.

S tem sem približno nakazal obseg in posebnost eseja. Nikakor nisem še izčrpno povedal njegovih podrobnosti in pomembnosti. Jasno je sedaj, da je esej krajši spis, ki je pisan v stilni dovršenosti, kjer pisatelj pred vsem ponazoruje svoje osebne misli, občutke in ideje o svetu, umetnosti in življenju. Oblika eseja je zato že zapopadena v pisatelju samem. Esaj se začne pojavljati pri narodu, kadar ima on že umetniško obliko in močno razvito prozo. To dokazujejo pri Francozih Montaigne, pri Angležih Bacon, pri Nemcih Grimm in pri ostalih narodih polno močnih esejistov. Tudi Slovenci imamo že razvito esejistiko. Dr. Ivan Prijatelj je napisal dokaj lepih esejev v vzdušju Brandesove šole, obdeloval je slovenske pisatelje v uvodnih knjig in pisal o tujih umetnikih (Nietzscheju). Izidor Cankar je v »Obiskih« pokazal način slovenskega eseja. Janko Lavrin pa je v svetu znan esejist in literarni pisatelj.

ALI STE ŽE PORAVNALI NAROČNINO?

BARTOLOMEO CALVI / UVOD V KRALJA NA BETAJNOVI

(Konec)

V svojem članku, objavljenem v »Slovenskem Narodu« dne 30. junija 1902, piše Fran Govekar med drugim: »Nekdo je rekel, da bi »Kralja na Betajnovi« ne bilo, ako bi Cankar ne bil čital prej Ibsenovih »Strahov« in Nietzschejevih del. Gotovo se kaže prav v tej drami vpliv Ibsena in Nietzscheja marsikje, saj bi mogel človek zasledovati v vrsti Cankarjevih spisov celo njegovo lektiro.« Ker je razvidno, da si prisvaja člankar sodbo navedenega »nekdo«, jo bomo brez drugega smatrali za njegovo lastno. Kar pravi Govekar, je deloma prav, deloma napak. Prav, v kolikor je res, da v splošnem vsako čtivo vpliva na pisateljevega duha; pri enem je vpliv večji, pri drugem manjši. Napak, ker iz tega nikakor ne sledi, da bi Cankar ne bil samosvoja osebnost, ker je čital Ibsena, Nietzscheja in druge pisatelje. V dokaz temu hočem navesti primer. V svoji silni pesnitvi »Ad Angelo mai« aludira Leopardi na Dantejevo izgnanstvo, rekoč:

... Ah, iz bolesti se pričinja in poraja
italska pesnitev ...

t. j. italijanska pesnitev par excellence, »Divina Commedia«. Leopardijeva sodba je pa prav tako zmotna kakor Govekarjeva, kajti znano je, da je obljubil Dante v XLII. poglavju svoje »Vita Nuova«, da napiše »Commedijo«, to je pesnitev Beatriki na čast. »Zatorej, če bo volja Njega, kateremu sleherna stvarica živi, da bo trajalo moje življenje še nekaj let, upam, da bom povedal o nji (t. j. Beatriki), kar še o nobeni ni bilo povedano.« Čeprav je Dante po nesrečah, ki so ga doletele radi soudeležbe pri političnem življenju svojega rodnega mesta, najprej sev po izgnanstvu, razširil in živahno barvitost in zaničljivost vnesel v svojo prvotno idejo, ni moči po pravici trditi, kakor Leopardi, da bi brez izgnanstva Italija ne bila dobila tako velike pesnitve, kot je »Commedia«. To pa tem manj, če pomislimo, da je govoril Dante od vsega početka, ko se mu je porodila misel, o »nekaj letih«, ki jih bo potreboval, da dovrši svoje delo, ne pa o kratkem času, kot ga je porabil za ostala svoja dela. Že od vsega početka je imel torej v mislih posebno delo, to se pravi, da je hotel pokloniti Italiji pesnitev par excellence. Za primer bi mogli navesti še nešteto drugih, zlasti Boccaccia in Ariosta, iz katerih moremo sklepati, da so znali ti možje, čeprav so mnogo čitali in mnogo sprejemali, vendar podati v svojih delih samo svojo in silno osebnost. Če se povrnemo h Govekarju, mu priznam, da je Cankar mnogo čital, ne pa tega, da bi čtivo storilo iz njega navadnega in enostavnega posnemovalca. Ta misel postane jasna po preizkušnji virov »Kralja na Betajnovi«, ki bo takoj sledila. Taki viri so štirje, in sicer: Shakespearjev »Hamlet«, »Potepuhi« M. Gorkega, Nietzschejeva dela in Ibsenovi »Strahovi«. Preiščimo jih po redu, kakor se njih pomembnost stopnjuje:

*

William Shakespeare: — Kakor sem že omenil, se zateče Cankarjev Maks — da bi dobil odločilni dokaz o umoru, ki ga je Kantor zagrešil nad svojim bratrancem — k pripomočku sugestije. Pod tem vplivom napade Kantor avtomatično starega Krnca, kakor da je ta Martin Kantor. Ni dvoma, da ima ta prizor svoj vzor v »Hamletu«. Maks je prežet z istim poželenjem, da bi pravica šla svojo pot, kakor Hamlet. Hamlet si izbere zaupnika, prijatelja Horacija, kateremu reče: »Z vsa silo duše svoje takrat pazi — na strica mojega; ... Zatorej pazi; jaz se mu vsesam — z očmi v obraz in potlej združiva — razsodbo najino«. ¹ Maksov zaupnik je njegov oče, kateremu govori skoro dobesečno kakor Hamlet: »Umoril ga je, oče, in jaz Vam pokažem, kako ga je zadavil. Poglejte mu v obraz, kadar pride ... Kadar pride, mu pogledam v obraz ... v obraz mu pogledam, oče, in stopim predenj in ga pozdravim — ». Temu sledi pri obeh avtorjih »igra v igri« in iz nje izhajajoče očitno razodetje krivde, tako v »Hamletu« na strani kralja in kraljice, kakor v »Kralju na Betajnovi« na strani Kantorja. A kolika je razlika med enim in drugim delom! V Shakespearju so Hamlet in Horacij, pa tudi kralj in kraljica, preprosti gledavci »igre v igri«, dočim so Maks, Krnec

¹ William Shakespeare, Hamlet, (prev. I. Cankar), v Gorici leta 1899, A. Gabršček. — III. dejanje, drugi prizor.

in Kantor igravci v tej »igri« — in še kakšni igravci! Maks zaluči svojemu nasprotniku v obraz besedo »morivec« in še druge odločne izraze vporablja, med tem ko tvega stari Krnec, ki se dela pijanega in dremajočega, da ga Kantor zadavi. Kantor sam je pa tako iz sebe radi nepričakovanega naziva »morivec« ter radi popolne Maksove hladnokrvnosti, da ravna popolnoma pod vtisom njegovih besed. Še ena razlika, ki je ne smemo prezreti, tiči v tem, da zaduši Hamlet svoje sovražnike v krvi, gnan edino od misli na osveto. Nasprotno se pa Maks, ki je nekaj simbol pravice in zakonitosti zoper nasilnost, čuva, da bi posnemal nasilne geste svojega vzora. Karakteristično se oba pisatelja ločita v sledečem: Kratki pogovor med Hamletom in Horacijem po odhodu kralja in kraljice potrjuje, kar je bilo možno videti vnaprej in udarja tako rekoč pečat na krivdo. Tega potrdila pri Cankarju ne najdemo v postopanju Maksa in njegovega očeta, kateri je še ves prevzet in onemel, pač pa v klicu »Oče! oče!«, s katerim priteče Nina iz domače sobe tja, od koder je prišel krik napadenega, ter se oklene Maksa. Ta krik stoji proti Kantorjevi samoobtožbi kakor Hamletova in Horacijeva gotovost proti vzpodbujanju duha Hamletovega očeta. Iz vsega tega sledi, da je ta vir vse prej kot zadušil Cankarjevo samoniklo ustvarjalno silo.

*

Maksim Gorki. — Delo velikega ruskega romanopisca, iz katerega najdemo kako sled v Cankarjevem »Kralju na Betajnovi«, so »Popotniki«. Najprej srečamo tu in tam isto ime: Maks — ta je v obeh primerih predstavnik dobrosrčnosti, usmiljenosti, kar že pretiranega človekoljubja in idealizma, v obeh povestih imenovanega dela: »Moj popotni tovariš« ter »Konovalov«. Toda preden se spustim v primerjanje, se mi zdi prav pripomniti, da Cankarjevega Maksa — ki pravi o sebi, da je vagabund in da je prišel domov, da se Kantorju osveti — nikakor ne spoznamo dejansko niti kot vagabunda, niti kot osvetnika v pravem pomenu besede. Tisti kritiki — kot Lampé — ki so takoj napadli Cankarja radi Maksovega značaja, so preveč na splošno sodili o obeh frazah, »ponos vagabunda« in »maščevalnost vagabunda«, ter so ju cenili rajši na osnovi vagabundskih in maščevalnih dejanj Gorkijevih oseb, zlasti tistih, ki nastopajo v »Srebrnih sponah«, v »Malvi« in »Čelkašu«, v katerih pa ni najti prav nobene podobnosti s Cankarjem ali pa s postopanjem Cankarjevega Maksa. Zdaj pa — evo — podobnosti med obema piscema:

I. Moj popotni tovariš.

Gorki:

- a) Imeni Maks — Šarkov odgovarjata imenoma Maks — Kantor.
- b) »Menil sem, da bi mesto dečka izpridilo, če bi se nihče ne zavzel zanj,« reče Maks Šarkovu.
- c) »Skoro vsi ljudje na zemlji so kristjani. — Kaj hočeš? Saj vendar vidiš, kako delajo vsi... Taka je Kristova zapoved!« reče Šarkov ironično Maksu.
- d) »Govoril sem mu (Maks Šarkovu) o koristih, ki jih prineso dobrota, razumnost in pravičnost...«
- e) »Kdor je močan, ustvarja sam svoje zakone. Ni ga treba učiti; čeprav bi bil slep, bi našel svojo pot,« odgovori Šarkov.
- f) »Umazanci, čeprav ne živijo v dobrih prilikah, so častni ljudje.«
- g) »Poskusil sem mu nekoč dopovedati, da je treba smatrati žensko v vsakem oziru za sebi enako.«
- h) »Poslušaj,« je dejal Šarkov razjarjen, »kaj pa misliš, da si? Kdo si? Ali imaš svojo hišo... Ali imaš pest svoje zemlje?... Jaz imam kar hočem!... Jaz sem knez.«

Cankar:

- b) To psihološko potezo je primerjati z Maksovo mislijo, da pomore Nini do materialne in moralne svobode.
- c) »Vsi so zločinci,« pravi Kantor, »ubijajo duše in ubijajo telesa.«
- č) To je pravi Maksov ideal.
- d) »Kdor hoče kaj doseči zase, za svojo faro, za ves svoj narod, ne sme biti plah, ne obziren in ne usmiljen.«
- e) »Kdor je močan, hodi navzgor« itd.
- f) »Franca, ali misliš, da mora biti človek lump, če ima zakrpane hlače in nepočesane lasé?«
- g) Odgovarja Maksovemu dejanju v zaščito Nine, France in sploh Kantorjevih žrtev.
- h) »Ali veste, kdo sem jaz? Kantor, kralj na Betajnovi! In kdo ste vi? Izgubljen študent!«

Tudi iz drugih mest, ki jih ne navajam, je razvidno, da je Gorkega Maks, ki ga tovariš zapuša baš v trenutku, ko bi mu iz najpreprostejše hvaležnosti moral ostati ob strani, nasprotje nehvaležnosti, sebičnosti in brezčastnosti, posebljene v knezu Šarkovu. —

II. Konovalov. — V tej povesti ne najdemo prizorov, ki bi jih bilo mogoče postaviti poleg prizorov iz Cankarjeve drame, ker med Maksom in Konovalovom ni tistega ostrega nasprotja v značajih, kot smo ga našli v prej navedeni povesti. Vkljub temu opazimo tudi tu Maksovo dejansko dobroto, ki se javlja zlasti v popravljanju, podučevanju in posvetovanju Konovalova. Raven migljaj na Cankarjevega Maksa je v Maksu Gorkega, ko le-tega opisuje Konovalov: »po licu bi mu dejal, da je študent«; v besedah: »Tista knjiga mi je zelo uga-jala; tudi jaz bi se nastanil na kakem otoku. Pomisli, kakšno življenje! Otok, morje, nebo. Živiš sam, imaš vse, česar potrebuješ, uživaš popolno svobodo« — zaslediš precej jasno sorodnost v pogledu na svobodo, o kateri, čeprav nedoločeno, tudi Cankar sanjari.

Naposled najdemo v povesti »Čelkaš« dve mesti, ki bi jih morda smeli primerjati s Cankarjem, in sicer povdarek osebne svobode, ki je menda istovetna s politično svobodo (če pomislimo na carsko Rusijo in na socialistične ideje Gorkega): »In kakšno potrebo imaš po svobodi? Ali morda ljubiš svobodo? — Kako bi je ne ljubil? Sam svoj gospodar si, greš kamor se ti hoče, delaš kar se ti ljubi...«, ter hvalni spev kmetovalcu: »Poglavitno v kmetiskem življenju — to je svoboda, batjuška! Sam svoj gospodar moraš biti... Tak si kot kralj,« se da primerjati s tistim, kar govori Cankarjev Bernot o življenju na kmetih: »Najlepše je tako življenje... Človek je čisto kmet,« itd. — Toda tudi iz tega primerjanja sledi, da bi Cankarjeva drama ne bila drugačna kot je, če bi ne bilo Gorkega. To pa moremo trditi tem bolj, če smemo upoštevati mnenje Izidorja Cankarja, češ: »Prvotno je bilo torej delo zamišljeno kot socialna drama»,² katere vsebina naj bi obravnavala seveda razmere slovenskega ljudstva.

Friedrich Nietzsche. — Vnaprej poudarjam, da je splošna podoba Kantorjevega značaja pristnega nietzschejskega kova: brezvestnost, sebičnost, srčno zaničevanje vsakogar, ki bi mu hotel metati polena pod noge, stalno v najnesramnejši nasilnosti vzdržano govorjenje in dejanje, skratka, teoretično in praktično hotenje, da bi se postavil nad vse druge in proti vsem, vse to odgovarja značilnim potezom nadčloveka, kakor nam ga je predstavil nezdravi nemški filozof. Evo, naj sledijo primeri:

Nietzsche:

a) »Zame je ljubezen do bližnjega znamenje propadanja, dokaz nezmožnosti, da bi se uprl nagonom: sočutje je čednost le v očeh propalice.« (Ecce Homo.)

b) »Da samega sebe smatraš za usodo, da nočeš biti „drugačen“ nego si: to je v takih okoliščinah, pravi z mi-sel.« (Istotam.)

c) »Moja formula za človeško veličino je amor fati: to je, človek naj ne hoče ničesar drugače, kot je, ne v bodočem, ne v preteklem, ne v vsej večnosti. Ne le „prenašaj“, kar je potrebno, še manj „skrivaj“ — vsak idealizem je spricho nujnosti lažnjiv — temveč „ljubi.“ (Istotam.)

č) »Moralna samoodpovedanja je moralna propadanja (dekadenca) par excellence, je ugotovitev dejstva: „grem v propast“, prenešana v kategorični imperativ: „vsi morate dreveti v propast“, in ne samo v imperativ!...» (Istotam.)

Cankar:

a) »Kdor mi očita neusmiljenost, je samo preslaboten, da bi bil neusmiljen, in njegova čednost je hinavstvo.«

b) in c) Lahko rečemo, da se Kantorjeva teorija in praksa docela ujema s to maksimo. Uverjen je, da mu je usoda zaupala veliko nalogo in se zato skrbno brani, ugovarjati ji.

č) Kantor se ne odreče nobeni točki svojega programa, ne spricho Maksa, ne spricho župnika, in niti spricho žene in hčere. Nasprotno: vse svoje moči zbere proti svojemu glavnemu sovražniku Maksu, vprav zato, ker ga Nietzschejev imperativ žene z dušo in telesom.

² Zbr. spisi, V. str. 301.

d) «Moj paradiz je „v senci mojega meča...“ V bistvu sem le praktično izpeljal Stendhalovo maksimo: on priporoča, da se v kako družbo vpelji z dvobojem.» (Istotam.)

f) «Prav za prav sem nameraval s temi svojimi spisi vse nekaj drugega kot psihologijo: vzgojni problem brez primere, novo načelo lastne vzgoje, samoobrambe, ki je pritirana do krutosti, pot do Veličine, do izvršitve velikih dolžnosti, te stvari so tu iskale svojega prvega izraza.» (Istotam.)

d) To je razlaga Kantorjeve nasilnosti in istočasno njegovih brezobzirnih sredstev za doseg smotra, ki si ga je postavil, t. j. da postane kralj na Betajnovi.

Navedel sem tista mesta iz knjige «Ecce Homo», ki so se mi zdeli najbolj značilna. Znano je, da so v tej knjigi resumirane ideje, ki jih je Nietzsche izrazil v vseh svojih delih, a tu jih še posebej ocenjuje. Seznamek primerov bi bil lahko obširnejši. Toda Cankarjev Kantor nikakor ni le zrcalo Nietzschejevih teorij. Nekatera dejstva, zlasti njegova podvrženost sugestiji, ne le zmanjšujejo nadčloveški Nietzschejev program, temveč ga naravnost uničujejo. Že drugod smo videli, zakaj spreminja Cankar značaj svojega junaka proti modelu. Tu naj zadostuje opomba, da Kantor nehoté uresniči propalost, pred katero svari Nietzsche, čeprav zmaga. Toda v Cankarjevi drami najdemo nekaj važnejšega in odločilnejšega, kar nam radi popolnega nasprotja z Nietzschejem zopet jasno priča za samoniklost slovenskega dramatika. Opozoril sem že na to, da Cankar obsoja Bernota radi pomanjkanja junaštva v značaju. No, to je v popolnem nasprotju s sledečo Nietzschejevo izjavo: «Ne spominjam se, da bi se bil kdaj trudil; v mojem življenju ni sledu kake borbe; jaz sem nasprotje „heroičnega“ človeka.» (V navedenem delu.)

*

Henrik Ibsen. — Brez dvoma dolguje Ivan Cankar Ibsenovim «Strahovom» mnogo več nego gori obravnavanim delom. Gospa Alvingova je glavna predstavnica v razsulu nahajajoče se družine. V tisti družini manjka predvsem moralnega reda. Grehi moža gospe Alvingove se maščujejo v negotovem in delikatnem položaju Regine ter strašijo v podedovanih lastnostih Osvaldovih. To potrjuje pastor rekoč: «Zbogom, gospa Alvingova! Naj se duh reda in zakonitosti čim prej vseli spet v to hišo!»³ Tudi Kantorjeva domačija je v neredu, vendar ta nered ne izhaja iz npravstvene propalosti hišnega gospodarja, ampak iz njegove nebrzdane sebičnosti in najokrutnejše nasilnosti. Druga skupna točka obeh dram je v delovanju usode, ki s pomočjo strahov preganja obe družini. Gospa Alvingova, ki preseneti Osvalda v kočljivem položaju z Regino, vzklikne prestrašena proti pastorku: «Strahovi! Onadva v cvetličnjaku — strašita!»⁴ Podobno reče Kantor po nekaterih suhih Bernotovih besedah: «Še iz njegovih oči je pogledalo nekaj. Človek, povsod strahovi!»... Toda Cankarjev stavek se razločuje od Ibsenovega. Medtem ko preganja Ibsenova usoda člane družine, katere poglavar se je pregrešil, je videti pri Cankarju usoda vsem ljudem skupna, le radi tega, ker so ljudje. To je tako radi znanega Cankarjevega pesimizma. Regina živi v hiši gospe Alvingove kot dekla. Njen položaj, njena odvisnost, sta podobni materialni in moralni sužnosti ter življenjskim prilikam Nine, dasi kot posledice različnih vzrokov. Engstrand je mož plemenitih nagibov, ki jih uresniči — ne gledé na preprostost in skromnost svojega položaja — najprej v prid Reginine matere, potem še v prid Regine same. «Jakoba Engstranda primerjajte tako rekoč z rešilnim angelom, gospod pastor!»⁵ Primerjajmo ga s Cankarjevim Maksom: tudi on hoče rešiti Nino in vzpostaviti v Kantorjevi hiši red. Stik med obema osebam postane še razločnejši, če si ogledamo sledeči primer: V «Strahovih» reče Engstrand pastorku: «Oprostite, a to si lahko mislite. Poglejte me dobro, Jakoba Engstranda»⁶, v «Kralju na Betajnovi» reče Maks Bernotu: «Ali bi bilo vredno,

³ III. dejanje, četrti prizor.

⁴ I. dejanje, peti prizor.

⁵ III. dejanje, četrti prizor.

⁶ III. dejanje, četrti prizor.

da bi se upiral človek vse življenje za tako klavern rezultat? — Mene poglej! » Engstrand namerava napraviti s svojimi prihranki azil za onemogle mornarje in se upira azilu, ki ga hoče sezidati rodbina Alvingova v spomin komornika Alvinga — in glej, zla usoda stori, da slednji pogori prav tedaj, ko ga hočejo svečano otvoriti. Tudi Maks, ki hoče vzpostaviti skaljeni moralni red, se odločno upre uresničenju materialnega kraljestva, po katerem hrepeni Kantor. Nečistega Osvalda, ki se hoče poročiti z Regino, bi bilo primerjati morda Cankarjevemu Bernotu, in kakor odklanja Regina nadaljnje sožitje v hiši Alvingovih, rekoč: «Če bi bila vedela, da je Osvald bolan... da med nama ne more priti do ničesar resnega... Ne, ne morem ostati več tu in se obrabiti za bolne ljudi», tako odklanja Franca Bernota, ki je tudi — čeprav ne telesno — bolan. Simpatična in neprimerno višja oseba od Cankarjevega župnika je Ibsenov pastor. V njem je maziljenost duhovnega, duh apostolstva, čistost življenja. Ibsen se nam pokaže tu ne le kot globok psiholog, temveč tudi kot popoln poznavalec dolžnosti svojih oseb. Sveti pogum žari iz njegovih besed in povsem odgovarja zaupanju, ki ga verniki polagajo vanj. V najostrejšem nasprotju je s Cankarjevim župnikom, čigar duhovniški značaj je povsem zunanji, ki ga brez težave premaga in ad perniciem naskoči Kantor. Torej nič svetega poguma, marveč ogabno vedenje nasproti trpečim. Poslednjo primerjavo med obema dramama bi utegnili najti med bolnim Osvaldom, ki prosi svojo mater: «Mati, daj mi solnce»⁸ in med Kantorjem, ki si domišlja v svoji duševni bolezni, da po Maksovi smrti sije solnce lepše na njegovo kraljestvo. Razlika pa je v tem, da Osvald, ponavljajoč besedo «solnce ... solnce», ugaša kot duševno zdrav človek, ter stopa v najbolj črno temo ob nedopovedljivi bolesi svoje matere, ki v grozi strmi vanj, dočim gleda Kantor veselo v solnce, ki sije brez očitka radi Maksovega umora, radi zaprtega Bernota in radi vseh ostalih zločinov. Toda prav v tem pomanjkanju vesti in v tej trdovratni predrznosti je tragična usoda, ki je njegov del. V boljše umevanje tega se spomnimo Dantejevega Kapaneja in svete jeze, s katero udari Virgil njegovo vstrajno predrznost:

«O Kapanej, napuh, še v žaru peska
neugnani, ti je vir trpljenja vsega;
le muči se, le besni, nori dalje,
za kazen to najbolj se ti prilega.»⁹

Če pa je stvar taka, si ne morem tolmačiti, čemu je dr. Zbašnjik želel v «Ljubljanskem Zvonu» (l. 1904. str. 121—122), da bi Cankar napisal še četrto dejanje «Kralja na Betajnovi».

Po vsem tem, kar sem povedal, je jasno, da Cankar v «Kralju na Betajnovi» nikdar ni suženj kakega vira, ampak se jih poslužuje v enaki meri, ne bolj ne manj, kakor to delajo in so delali vsi pravi umetniki. S pomočjo svoje bogate domišljije zna Cankar primerno variirati in ustvarjati, kakor mu pač velevalo njegov umetniški smoter, njegov jaz in zunanji položaj, ki jih hoče zlit v vidno estetsko obliko. Tako je torej svet, ki ga je ustvaril, popolnoma njegov, kakor je Enej Virgilov in Orlando Ariostov, čeprav sta oba močno podobna Homerjevemu Ahilu. V «Kralju na Betajnovi» nimamo le fragmentarične lepote in dobrote, kakor so govorili nekateri kritiki, katere navaja Izidor Cankar v opombah k petemu zvezku Cankarjevih zbranih spisov, ampak imamo resnično umetniško delo, ki sicer ne dosega «Hamleta», niti ne «Strahov», a je vendar prav tako organično in dovršeno. Nekateri neverjetnosti in tu pa tam pretežka «actio dramatica» ne škodijo stavbi, ki ima svojo ne baš malo ceno v tem, da nam kakor na lepi sliki pokaže vse vidike močne osebnosti svojega avtorja.

(Sledi nekaj življenjepisnih podatkov o Ivanu Cankarju.)

Mantova, 26. novembra 1928.

⁷ III. dejanje, peti prizor.

⁸ III. dejanje, šesti prizor.

⁹ Pekel, XIV. sp., 63—66, v prevodu dr. J. Debevca.

P O R O Č I L A

JOSIP VIDMAR / PLATON - A. SOVRÉ: PHAIDON.

RAZGOVOR O NESMRTNOSTI DUŠE.

Platonova človečnost in miselnost sta nedvomno med največjimi dragotinami v zakladnici evropskega duha. Njegovo delo je dve tisočletji prebilo živo in plodno in je še danes neobhodna duhovna osnova vsake resnične kulturnosti. Vsa evropska slovstva ga štejejo med svoje klasike. Nov prevod kateregakoli izmed njegovih pogovorov je važno kulturno dejanje. Kot tako pozdravljam tudi «Phaidona».

Kakor v vseh njegovih dialogih se tudi v Phaidonu in tu morda še prav posebej izraža vsa vzvišena plemenitost in veličastna resnoba Platonove človečnosti. Kdor pozna poročila drugih Sokratovih sodobnikov, na primer Ksenofontovo «Pojedino» ali «Spomine na Sokrata», in bere nato Platona, bo spoznal, kakšen velik in mogočen duh je ustvarjal Sokratovo osebnost v razgovorih, ki jih imenujemo Platonove. V njih sta bila na delu um in človečnost, ki sta bila sposobna do dna razumeti in morda celo stopnjevati pojavo velikega modrijana. «Phaidon» je pogovor o nesmrtnosti duše. Kot tak je prvo filozofsko delo, ki ga je o tem predmetu rodila evropska misel. Ob tej veliki stvari, ki jo razgovor obravnava, je imel Platon priliko izraziti vso veličastno pobožnost svojega duha, svojo globoko in tehtno miselnost o «idejah», ki je po dveh tisočletjih dobila svojo končno formulacijo v Kantovi «čisti pameti», svoj nazor o zmislu in smotru filozofije, svoje pojmovanje človeškega življenja in onostranstva in svojo etiko, ki je po svoji resnobi in vzvišenosti v vsej evropski filozofiji edinstvena.

Hkratu s temi odlikami se pokaže avtor Phaidona tudi velikega oblikovalca. Stroga, jasna in smotrena dialektika se v njegovem delu družijo z nenavadno močjo predstavljati žive in izrazite človečnosti. Preprosta in v pravem pomenu klasična oblika skriva v sebi globoko modrost, voljo po spoznanju in velik pesniški zanos ter brzda bujno domišljijo, ki po velikopoteznosti in slikovitosti ne zaostaja za Dantejevo. Bojim se le, da je Platonova visoka preprostost in zaokroženost v Sovrétoevem prevodu, ki očituje zelo neklasično, filološko-literatsko zaljubljenost in neobičajni in prisiljeno originalni jezik, poškodovana. Tudi oprema knjige je malo okusna.

J. Ž. / MARTIN ANDERSEN NEXÖ: PROLETARSKÉ NOVELE.

Martin Andersen Nexö je bil do sedaj Slovencem skoro docela neznan. Prvo njegovo v slovenščino prevedeno novelo je menda prinesla lansko leto «Ilustracija». — Nexö je eden izmed redkih pisateljev, ki kljub svojemu proletarskemu prepričanju ni zašel na pota neokusne propagande, ampak je ostal umetnik v najčistejšem pomenu besede. V vseh njegovih delih se pretaka življenje tako pristržno, da mu človek lahko docela verjame in ga skozi in skozi prepričuje o zdravi in neprisiljeni ljubezni do onih, ki so potisnjeni v bedo in žive prezirani v borbi za vsakdanji kruh. V prikazovanju krivice je segel do najglobljih korenin človeške duše, in je zato v obtožbi osebnosti, prepričevalen in zaradi resnične človečnosti nikdar površen in vsakdanji. Ta svojstva so ga uvrstila med svetovne pisatelje in njegova dela postajajo last vseh narodov. Slovencem ga je predstavila z zbirko «Proletarske novele» — Delavska založba — v zbirki Krekova knjižnica. Knjiga obsega «Uvod» in sedem kratkih novel, ki so izbrane iz njegovih knjig in ki so bile napisane od 1894. pa do 1916. leta. Seveda ta kratki kronološki pregled ne more nuditi popolnega vpogleda v pesnikovo osebnost; toda knjiga je kljub temu vreden donos k naši prevodni književnosti. Novele je prevedel in uvod napisal Tone Krošl. Ob morebitni novi izdaji bi bilo treba jezikovnih popravkov. Oprema knjige je skromna, toda prav okusna in prikupljiva.

PO REVIJAH.

V primeri z našo številčno močjo imamo Slovenci najbrže več revij, kakor katerikoli drug narod. Ako bi jih hoteli naštetih vse po vrsti, bi prekoračili številko 40. In med vsem tem ogromnim številom jih je samo nekaj, ki posvečajo stalno pažnjo našemu kulturnemu življenju in še manj, ki so zgolj v nje-

govi službi. O vsem pomembnejšem, v teh zadnjih bomo stalno obveščali naše čitatelje.

Ljubljanski Zvon je stopil letos v svoje petdeseto leto. Ta svoj jubilej hoče poudariti s tem, da skuša pritegniti v svoj sodelniški krog nekaj mladih delavcev, oziroma, če so se tam že udejstvovali, jim odkazati vidnejše mesto. To morem sklepati predvsem iz tega, da je uvodnik v 1. številki napisal mladi pesnik Anton Ocvirk. Dosedaj so izšle tri številke. V nadaljevanju prinaša Miran Jarc roman «Novo mesto», Slavko Grum pa dramo «Dogodek v mestu Gogi». O teh dveh delih bomo natančneje poročali, ko bosta zaključeni. Novelo in črtico so zastopali do sedaj Ivan Albrecht, Ludvik Mrzel, Ivan Zorec in Vinko Košak. Pesništvo pa Fran Albrecht, Anton Ocvirk in umrli Srečko Kosovel. Najzanimivejši je Zvon v svojih člankih. Zlasti moram omeniti A. Maklecova («Problem zločina v ruskem leposlovju»), Antona Ocvirka, kateri v svojih člankih razpravlja in poroča o gledališču, Dr. A. Druškoviča (Južna Srbija, kot narodnostni problem), ter prevod eseja F. Goetza («Križa sodobnega romana»). Med ocenjevalci je najvidnejši Josip Vidmar. Njegova kritika o Kraigherjevi drami «Na fronti sestre žive» je ena izmed najboljših, kar jih je prišlo izpod njegove peresa.

Dom in svet je pravkar izšel kot dvojna številka. Dolgo smo ga sicer čakali, a ko je izšel, nas je prijetno presenetil. Oprema je zelo nevarna reč, a to pot se mi zdi, da ni ponesrečena. Kljub raznovrstnemu stavku, napravi vtis skladnosti in zaokroženosti. Opremil ga je arh. Jos. Plečnik. Ako preidem na vsebino, moram zlasti poudariti urednikov uvodnik «Naša skrivnost». Ako me vse ne vara, je to eden izmed onih člankov, ki ostanejo kot dokumenti narodovega hotenja in njegove prave volje. Prozo zastopajo Bogomir Magajna («Stenko Razin»), Ivan Pregelj («Glosa», «Nekoliko slovstvene izpovedi») in France Bevk («Mrtvi se vračajo»). Pesmi so priobčili Jože Pogačnik, Mirko Avsenak in Vital Vodusek. Z že omenjenim Koblarjevim člankom dajejo Domu in svetu močan poudarek štirje živo aktualni članki: France Vodnik «Ideja in kvaliteta», dr. Anton Breznik «Jezik v kmetijski povesti», Stanko Vurnik «Problemi Cankarjevega spomenika» in udarno napisani dr. Ložarja «Ekskurz v literaturo itd.»: «Mercedes - benc, Mercedes - kompressor in še en Mercedes». V tem članku govori o Govekarjevi «Olgi», Savinškovih «Zgrešenih ciljih» in Cerkvenikovih povesti «Daj nam danes naš vsakdanji kruh». Poleg tega so izšle še kritike nekaterih knjig in pa poročilo iz svetovne književnosti. V kroniki se revija spominja svojega bivšega sodelnika Antona Leskovca. Nadalje poroča s. š. o prevodih slovenskega slovstva v italijanščino, o nemškem slovstvu pa dr. J. Šilc. Stanko Vurnik piše o glasbi. Ta številka Doma in sveta je ena najmarkantnejših in želeli je, da bi revija na tej višini ostala. Njena šibka stran je leposlovje.

Omenim naj še ilustracijo in Našo dobo. Ilustracija je edini list, ki skuša s sliko spremljati naše kulturno življenje. Izhaja mesečno na 32 straneh; polovico je bakrotiska. Nedvomno je ta list po opremi najlepša ilustrirana revija v državi. Naša doba je začela šele izhajati. Po prvi številki sodeč bo to forum predvsem za socialno- in kulturno-politične pojave.

R A Z N O

VPRAŠANJA.

Pod naslovom «Vprašanja», bomo v vsaki številki «Modre ptice» zastavili štiri vprašanja. Kdor bo na ta vprašanja najbolje odgovoril, mu bomo poslali zastoj Hamsunovega «Pana» ali pa broš. Župančičevo «Našo besedo» in odgovor objavili pod naslovom «Odgovori». Ako bi jih bilo več, ki bi pravilno odgovorili, bo dobil knjigo tisti, ki ga bo določil žreb.

1. Kje in kdaj je izšla prva slovenska knjiga? Kdo jo je napisal?
2. V katerem slovenskem romanu se že takoj v začetku omenja Walter Scott? Kako se glasi tisti stavek?
3. Kaj veste o Noblovi nagradi?
4. Kdo je idejni ustanovitelj Mohorjeve družbe?

ANEKDOTE.

K Aleksandru Dumasu starejšemu sta prišla dva umetnika z nabiralno polo. Zbirala sta denar za neki pogreb. «In kaj je bil umrli», je vprašal Dumas, med tem ko je pregledoval polo. — «Sodni izvrševalec», sta odgovorila. Dumasov obraz se je razjasnil: «In koliko stane tak pogreb?» — «Dvajset pet frankov!» — Dumas je segel v listnico: «Tukaj jih imata petdeset! Pokopljite takoj dva.» Znanemu proletarskemu pesniku Nexö-ju je poslal mlad revolucionar svojo dramo v oceno. Pošiljki je priložil pismo takele vsebine: «Ocenite umetnino, kot zagovornik ponižanih in razžaljenih. Vedite, da nisem strahopetec in da sem pisal jasno in odkrito, zakar so me zaprli. Rad sem trpel za idejo.» — Nexö je delo prebral in povabil mladega moža k sebi. «Drama je zelo slaba», je dejal. — «Ni mogoče? Čemu so me potem zaprli?» — «To je pa vprašanje! — Če bi eksistiral zakon proti neumnosti bi se nič ne čudil!»

Uredniku Balduinu Grollerju je poslala neka damica svoje spise, da bi jih objavil v svojem listu. Med drugim mu je pisala tudi tole: «Za sedaj Vam pošiljam samo to. Prihodnjič več. Prosim Vas samo, da mi sporočite, ali naj pišem svoje stvari le na eno ali na obe strani.» — «Za božjo voljo, na nobeno, gospodična!» ji je odgovoril Groller.

IZ ZALOŽBE IN UREDNIŠTVA

Posebne velikonočne nagrade!

Vsakemu naročniku, ki pridobi vsaj dva nova zanesljiva naročnika na naše letoletne publikacije pošljemo zastonj ogromni v platno vezan zgodovinski roman

IVANHOE

ki ga je napisal znameniti angleški pisatelj Walter Scott in ki izide v maju. Kdor pa pridobi tri nove naročnike, mu pa pošljemo isti roman vezan v polusnje. Knjiga bo obsegala okrog 500 strani in bo po svoji opremi v kras vsaki knjižnici.

OPOZORILO: Ker je prva knjiga »Blagoslov zemlje« razprodana, nudimo mesto nje novim naročnikom »Pana«, roman od istega avtorja, ki je izšel samo v platno vezan. Ker stane »Pan« za naročnike samo Din 30.—, se novim naročnikom za tekoče leto naročnina zniža in sicer:

za knjige v mehko	vezane mesto Din 180.—	Din 165.—
za knjige v platno	vezane mesto Din 240.—	Din 210.—
za knjige v polusnje	vezane mesto Din 300.—	Din 255.—

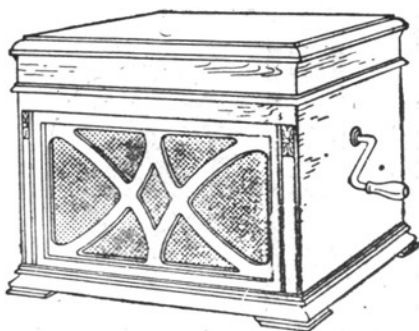
Takoj je treba plačati pristopnino Din 10.—, naročnino za »Pana« Din 30.— in obrok za marec in april.

NAGRADNA AKCIJA, KI SMO JO ZA NAŠE NAROČNIKE RAZPISALI V 4. ŠTEV., OSTANE ŠE NADALJE V VELJAVI.

Izdaja konzorcij Založbe Modra ptica. — Za konzorcij in uredništvo: Janez Žagar.
Za tiskarno »Merkur«: Otmar Michálek, oba v Ljubljani.

Ko si boste

po utrudljivem duševnem delu

zaželeli lepe glasbe

boste [v najnovejšem modelu „His Masters Voice“ gramofona našli najboljšega prijatelja. Lična, dekorativna vnanjost. Ne odpove nikoli, ker ima najzanesljivejši stroj angl. konstrukcije. — Pri nas dobite poleg nešteti drugih posnetkov tudi **kompletne opere** „Čarostrelec“, „Trubadur“, „Brivec seviljski“ „Lohengrin“ in dr. **kompletno v albumu s knjižico.**

Centrala za splošno gramofonijo

„Gramofon“ A. Rasberger

LJUBLJANA, Miklošičeva cesta šte. 34

Palača Pokojninskega zavoda.

Telefon 33-83

EDINO

tovarniško zalogo najboljših

šivalnih strojev in koles
znamke

Gritzner, Adler, Kayser.

Pletilnih strojev priznane
švicarske tovarne „**Dubied**“ ter
pisalnih strojev „**Urania**“ ima le

Josip Petelinc, Ljubljana

Sv. Petra nasip šte. 7

(v bližini Prešernovega spomenika)

Bogata zaloga galanterije, pletenin, trikotaže, posebno še **finih in najfinejših rokavic in nogavic** ter kratkega blaga na veliko in malo

VINOCET

TOVARNA VINSKEGA
KISA, d. z. o. z. V LJUBLJANI

NUDI NAJFINEJŠI
IN NAJOKUSNEJŠI
NAMIZNI KIS
IZ PRISTNEGA VI-
NA - ZAHTEVAJTE
PONUDBO!

TEHNIČNO IN HIGIJENSKO
NAJMODERNEJŠE UREJENA
KISARNA V JUGOSLAVIJI

PISARNA :
LJUBLJANA, DUNAJSKA
CESTA 1/a/II - TELEF. 2389

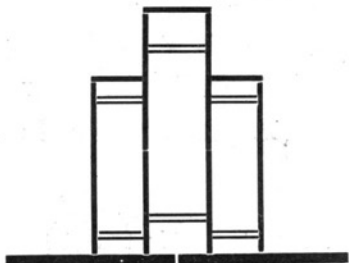
KLIŠEJE

vseh vrst po foto-
grafijah ali rizbah
izvršuje za vsakovr-
sten tisk najsolidneje

KLIŠARNA · ST · DEU
LJUBLJANA · DALMATINOVA 13

SALDA-KONTE
ŠTRACE - JOURNALE
ŠOLSKE ZVEZKE - MAPE
ODJEMALNE KNJIŽICE
RISALNE BLOKE
ITD.

NUDI PO IZREDNO UGODNIH CENAH

KNJIGOVEZNICA
K. T. D.

V LJUBLJANI
KOPITARJEVA ULICA 6
II. NADSTROPJE

TRGOVINA S PAPIRJEM NA VELIKO

GLAVNO ZASTOPSTVO
ZA DRAVSKO BANOVI-
NO IN SAMOPRODAJA
PAPIRNIH IZDELKOV
ZDRUŽENIH PAPIRNIC
VEVČE, GORIČANE IN
MEDVODE D.D. V LJUB-
LJANI IN SLADKOGOR-
SKE TVORNICE LEPEN-
KE IN PAPIRJA, SLADKI
VRH, POŠTA ŠT. ILJ
PRI MARIBORU

KASTELIC IN DRUG

LJUBLJANA, Miklošičeva cesta št. 6

SLABI ŽIVCI?

Nezadovoljnost
v pisarni?

Razumem! Bolezen modernega človeka. Preobloženost z delom, ropotanje pisalnih strojev. Vsega tega ne bo, če si nabavite pisalni stroj

ERIKA

Zahtevajte prospekte:

THE REX Co.

Ljubljana, Gradišče 10

ELITNI KINO MATICA

MODERNI FAUST NOETOVA BARKA

Novost za Slovence!

Umetniški salon

Miha Maleš

Liubljana

Kongresni trg 3

Najmodernejši okvirji po lastnih načrtih za diplome, fotografije itd. Podobarstvo, rezbarstvo, pozlatarstvo, umetna obrt. Permanentna razstava umetnin. Velika izbira trajno vrednih umetnin kot darila za vse priložnosti. Antikvitete itd. Razglednice (avtoportreti) naših likovnih umetnikov izidejo! Serija (10 komadov) Din 10.—. Naročajte z dopisnico. Ko pridete v Ljubljano, ne pozabite na edini salon te vrste.

KINO LJUBLJANSKI DVOR

SENCE ULICE

SENZACIONALNI
RUSKI FILM

TISKARNA »MERKUR«

LJUBLJANA
GREGORČIČEVA ULICA ŠT. 23

Račun pri Poštni hran. 11.933 — Telefon 2552

se priporoča za tisk vseh trgovskih, obrtnih, industrijskih in uradnih tiskovin. Tiska časopise, knjige, koledarje, pisemske glave, brošure, račune, posetnice, kuverte, plakate, letake, vabila, tabele in vse druge v tiskarsko stroko spadajoče tiskovine v eni, dveh in več barvah.

LASTNA KNJIGOVEZNICA.

Zabavno čtivo se Vam nudi v sledečih knjigah:

- Curwood J. O., *Kazan, volčji pes*. Kanadski roman. Din 18'—, v platno Din 30'—.
- About Edmund, *Kralj gora*. Povest. Iz francoščine prevedla Kristina Hafner. Ljubljana, 1924. 254 str. Din 18'—, v platno Din 30'—.
- Haggard H. R., *Jutranja zvezda*. Povest. Iz angleščine prevel P. M. Črnigoj. Ljubljana, 1925. 307 str. Din 30'—, v platno Din 40'—.
- Sheehan Patrik A., *Nodlag*. Povest irskega dekleta. Ljubljana, 1926. 231 str. Din 24'—, v platno Din 32'—.
- Hanka. Lužiškosrbska povest. *Atala. Čudež v Bolzeni*. Ljubljana, 1926. 311 strani. Din 22'—, v platno Din 30'—.
- Haggard H. R., *Hči cesarja Montezume*. Zgodovinska povest. Iz angleščine prevel Josip Poljanec. 1927. 384 strani. Din 30'—, v platno Din 42'—.
- Lorenzini C. - Joža Lavrenčič, *Storžek in njegovo burkasto življenje*. 1926. 160 str. Din 14'—, v platno Din 22'—.
- Pregelj Ivan, *Otroci solnca*. Novela. 1927. 109 str. Din 24'—, vezano Din 32'—.
- Haggard H. R., *Kleopatra, egiptovska kraljica*. Din 28'—, vezano Din 40'—.
- Savinšek Slavko, *Izpod Golice*. Tihotapska povest z gorenjskih planin. Din 30'—, vezano Din 42'—.
- Sienkiewicz Henrik, *Na polju slave*. Povest iz časa kralja Jana Sobieskega. Din 28'—, vezano Din 40'—.
- Sir Arthur Conan Doyle: *Izgubljeni svet*. (The lost world.) Din 24'—, vezano Din 32'—.
- Reimmichl, *Zagorski zvonovi*. Povest. Prevela Vera Pirčeva. — Dr. M. Slavič, *Na Sinaj*. Din 30'—, vezano Din 42'—.
- Bridges, *Na pomoč*. — Grazia Deledda, *Novele*. Din 30'—, vezano Din 42'—.
- Réne Bazin - Niko Kuret, *Iz vse svoje duše*. Roman.
- Baronica Brackel, *Cirkuški otrok*. Roman. Din 28'—, vezano Din 40'—.

Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani

STOEUER

srednji pisalni stroj v elegantnem
črnem kovčku, se odlikuje s precizno
konstrukcijo in je opremljen z vsemi
prednostmi velikega pisarniškega
stroja

V ZALOGI PRI TVRDKI

LUDV. BARAGA

LJUBLJANA

ŠELENBURGOVA UL. 6